PAMÁTNÍK SLETU SOKOLSKÉ ŽUPY PLUKOVNÍKA ŠVECE V TŘEBÍČI

1924

PAMÁTNÍK

SOKOLSKÉHO SLETU ŽUPY PLUKOVNÍKA ŠVECE V TŘEBÍČI

VE DNECH 5. A 6. ČERVENCE 1924.

VYDAL SLETOVÝ VÝBOR V TŘEBÍČI.
KNIHTISKÁRNA J. F. KUBEŠE, SPOL. S R. O. V TŘEBÍČI.
1924.

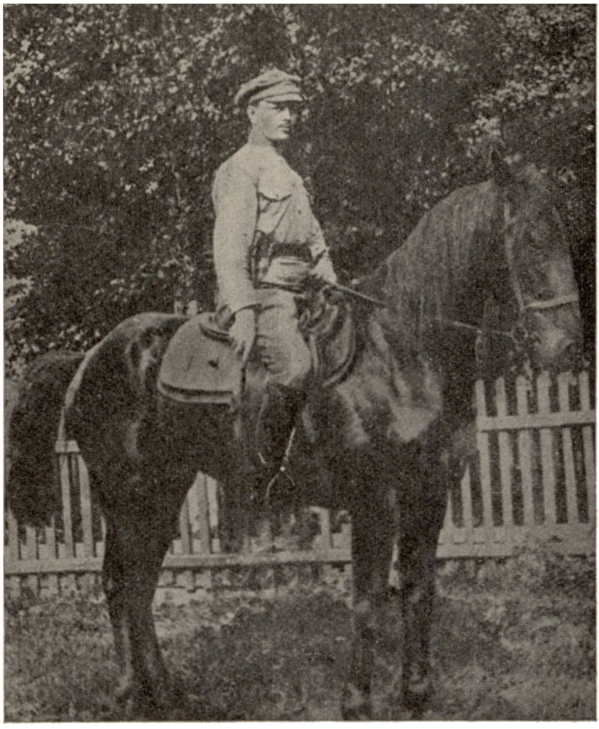

. . . než musím se zatím s osudem smířiti
a čekati na krásnou tu chvíli trpělivě,
až dovoleno mi bude uviděti tu milou
Třebíč a potom Vás, Vás moji drazí!

(Z dopisu br. Švece z Ruska.)

která byla jako noc v zahradě Getsemanské beze hvězd a bez útěchy, napsal svým vojákům ještě tyto věty: „Bořte to, co s ohromnými překážkami stavělo se celá čtyři léta, ničíte organisaci, jež byla nejsilnější oporou borcům za naše práva v našich českých zemích a vypovídáte poslušnost všem zákonům pořádku a kázně, ničíte charakter československého vojáka..."

Péro vypadlo mu z ruky. Nač psát? Jaký smysl má slovo napsané lásce, která nás zradila? Rakouskou vládou koupený svůdce, dobře placený agitátor má u těch 100.000 mužů najednou větší váhu a cenu nežli plukovník Švec, který jim mohl nabídnouti a nabízel jenom pravdu, bratrství a svobodu! Ale v této noci, která neměla hvězd, ještě jednou chopil se plukovník Švec péra a napsal těm, kteří jej v rozhodujícím okamžiku opustili:

„Nemohu přežíti hanby stihnuvší naše vojsko vinou mnohých nezřízených fanatiků-demagogů, kteří ubili v sobě, i v nás všech ubíjejí to nejcennější — čest."

Zhaslo poslední světlo. Plukovník Švec, dopsav toto slovo, sáhl po služebním revolveru a zastřelil se. Zrovna 28. října 1918 pochovávali jej na hřbitově Čeljabinském ti, kteří najednou v pozdním pláči pochopili, že ho zavraždili sami.

Také my jsme zavinili jeho smrt, tak jako jsme zavinili Fügnerovu a Tyršovu, neboť jsme dědicové a předavatelé viny. Hodíš-li do rybníka kámen, dělají se na hladině kruhy ke všem břehům kolem dokola. A tak i ty svou zbabělostí a zradou můžeš zavraždit i nejstatečnějšího ze sokolských řad, aniž o tom víš! Či věděls?

V těchto dnech četl jsem od Rudolfa Těsnohlídka větu, nad kterou bychom se měli dlouho zamyslit: „Jestliže však člověk pozoruje, že mu není možno někoho přesvědčiti dosti pevně o jisté pravdě, pak se oddá tupé resignaci a vyhýbá se této pravdě víc než lži. Je to asi týž pocit, který se zmocní lezce nad propastí. Prve tam přece byl skromný záchyt a opora, ale není ho tu již; vzklíčí zmatek a mysliti na něj jest horší než smířiti se s představou smrtelného pádu."

Pro koho pracovat, pro koho se obětovat, když těm, pro které jsme pracovali a se obětovali, na tom nezáleží? My bojujeme, my se zapíráme pro ideu Tyršovu, pro vítězství myšlenky sokolské a ti, kteří mají být naší oporou, bratříčkují se s naším nepřítelem, sedají na dvě židle, porušují frontu a sledují jediný cíl: míti se dobře a kořistit z l e v a i z p r a v a... Z takové situace není ovšem jiného vyjití než služební revolver. Jen aby z té rány, která zabíjí jednoho, vyšlehlo vždy světlo tisícům! Bratře Šveci, co u nás chodí ještě Vodičků! Ale tys věděl, že budeš míti následovníky! Bratře Šveci, našim lidem už zase pranic nezáleží na svobodě, lezou do jha a do chomoutů a ještě líbají ruce, které jim to na hlavu nastrkují! Bratře Šveci, ani dnes ještě nezbývá ti nic jiného než služební revolver, nikoho nemáš za sebou, nikoho vedle sebe; vidíš ty postavy v kalném šeru, vidíš ten veliký kruh? Ťukají do sebe lokty, mrkají (jako vždy: významně, to jest, s pomocí nosu), uškleb ují se, šuškají: „Idealista, blázen, radikál, potřeštěnec, chtěl by všechno zatáhnout do nebe, nepočítá se skutečnými poměry, všechno

přehání, ve všem přestřeluje, naivní jako děcko — ostatně — upřímně řečeno — poodhrne-li se opona, nadzdvihneme-li cípek... Což, vy nic nevíte, ale já, který ho sleduji od samých počátků, takřka od plínek a znám do nejtajnějších podrobností jeho minulost — není všechno zlato, co se třpytí! — a dopracoval jsem se poctivě — pane, já jsem neměl už daleko k šibenici, já byl tehdy s Macharem, s Kramářem — ano, byla tam také Olga Kotíková, a v tom to prasklo! Osmadvacátý říjen, chvála Bohu, a já se vrátil do klína rodiny, ze které jsem byl násilně vyrván eskortou Dajčmajstrů a se železy na rukou a mezi nasazenými bodáky — ach meminisse juvabit! ale abych dopověděl: já, který se dopracoval poctivě k místu, kde se všechny nitky sbíhají, mimo to seznámil jsem se zvláštní náhodou s jistou osobou — vy ji také můžete znát — která měla příležitost poznati jej i s těch stránek, které vrhají prapodivné světlo na jeho charakter — otevíráte oči! což kdybyste teprve uslyšel, jak se věci mají a co vím já..., hanba povídat! Ani jeho nejbližší příbuzní nechtějí s ním nic mít, ten má čistých afér za sebou — do všeho se pouštěl, nic nedokončil, hrr, hrrr a teď tady stojí! Snadno se řekne: zásady, zásady, Tyrš, Fügner, svoboda, bratrství, klerikalismus a čert ví co, ale pamatujte na mé slovo: nejí se kaše tak horká, jak se uvaří! Já bych nechtěl být na jeho místě! Snadno se řekne: Družina, Zborov, Penza, Kazaň, Ufa, Aksakovo, Čeljabinsk, Magistrála, těpluška, anabaze, Marna, Soča, Malancourt, Piava, Verdun, kota iks, kota ypsilon, Amerika, tanky, Slovanstvo, demokracie, humanita, všechno se zidealisuje, všechno se zpoëtizuje, nahází se nám to do očí jako písek, vždyť už toho má každý dost....."

Bratře Šveci, jaké prokletí! Co se všechno vymyslí a předstírá, aby se zamaskoval hanebný ústup od ideálů Tyršových! Kolik to z jediného břicha se nadělá hlav!

A přece:

Yggdrasill, věkovitý jasan, všemi prostory korunu košatou zdvihá a na jeho větvích před tváří slunce jako dítě neznámé budoucnosti na loktech obra spočívá svět. Ze všeho, co dnes vidíme vůkol sebe a oč se můžeme bezpečně opřít ve chvílích nejistot a závratí, jedině nářadí sokolské má nejen houževnatost a tvrdost, nýbrž i poslání a duši jasanu Yggdrasillu: nemá-li se střítit do propasti, slovanský svět musí spočívati na Tyršově Sokolství! Všechno ostatní jest blud a klam!

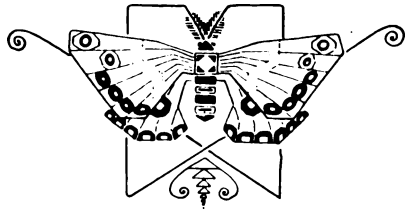

Kajetán Novák:

K župnímu sletu!

Vesele o žerď bijí prapory
slovanských barev: čistý, svěží vzduch
nového j i t r a je tak rozvlnil!
Vesele květem rudých košilek
se pestří cesty, sady, ulice:
po dlouhém spánku z půdy vyprahlé
nového j a r a dech je k žití vzkřísil!

Bez bázně vojsko v pravdě národní,
host vzácný z různých končin proudí k nám,
by v ušlechtilém reji cviků, her
užaslým zrakům ukázalo zas,
jak tuhou kázní, prací klopotnou
se paže s myslí, srdcem ocelí
a slévá v činu celek harmonický!

Bez bázně, bez pout! — Nad koberci niv,
nad shluky rušných měst, vsí zatichlých,
nad Šumavy hvozd, nad Tater štít
vzleť k slunci, drahý opeřenče náš,
Sokole! — Cesta volná před tebou
a do tvých výšin lovec zákeřný
své zloby šípem dnes už nedostřelí!

Zdar Tobě! Krásný, slavný dnešní den
buď zdrojem, z něhož může čerpati
mládí bujará i borec uzralý
posilu k nové práci! K předu jen!
Tak mnohý ještě úhor čeká pluh
na půdě drahé, svobodné už VLASTI.

Lad. Veselský:

Město Třebíč.

Stručný popis země-dějepisný ke dnům sokolským.

Ve dnech 5. a 6. července zapestří se město naše červenými košilemi. Ze všech měst a vesniček sokol. župy plukovníka Švece přiletí statní Sokolové a švarné Sokolice, aby ve družném zápolení zdatnosti a svěžesti svalů svých ukázali, jak myšlenka sokolství Tyršova hluboce zakotvila v celé západní Moravě. Třebíč bude hostiti ve dnech těch i bratry a sestry z Čech i ostatních zemí republiky a bude tudíž třeba kratičce seznámiti je s městem naším.

Město Třebíč leží v úzkém údolí řeky Jihlavky, po obou stranách sevřeno návršími. Na levém břehu příkrá žulová stráň brání rozšíření města. Veškerý stavební ruch obrácen tudíž směrem návrší a svahu mírnějšího po břehu pravém, kde nové budovy rostou jako houby

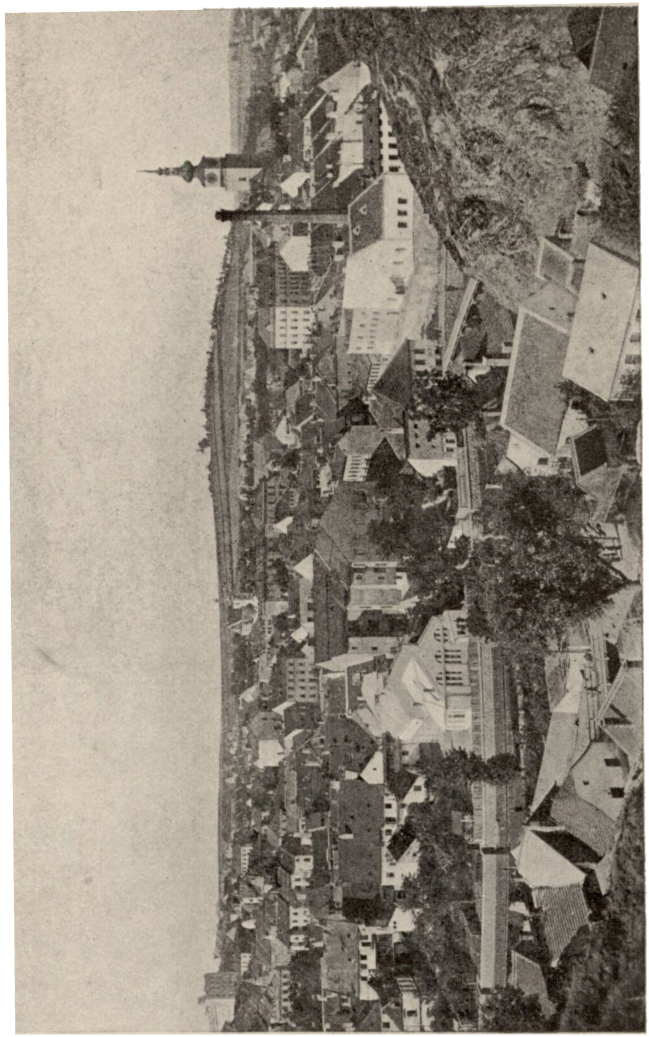

po dešti. Má vlastní město s pěkným velikým náměstím a tato předměstí: na pravém břehu řeky Jejkov, Stařečku a Horku, na levém břehu Nové Město a Nové Dvory, na východ přes most za Jejkovem a samostatnou obec Podklášteří se židovskou obcí na severozápad od města přes most.

Třebíč má málo ulic; toliko Horka a židovské město vyznačeny jsou četnějšími uličkami. Vnitřní město, předměstí Jejkov a Stařečka

mají skoro vesměs domy jedno a dvoupatrové. V novější době i na Horce mnoho pěkných domů jednopatrových vyrostlo. Nové Město a Nové Dvory mají posud ráz venkovský. Středem a hlavní částí města jest rozsáhlé podélné náměstí zvané Karlovo se sousoším věrověstců moravských Cyrilla a Metoda.

Náměstí Masarykovo na Horce před budovou gymnasia ozdobeno jest pěkným sadem s lipou svobody a pomníkem památky na padlé legionáře. Poblíže před budovou školy měšťan. v zeleni stromů a ozdobě květinové stojí pomník s poprsím Palackého.

V Domcích, ulicí směrem k nádraží, kolem něho a za ním vzniká nová čtvrt Třebíče, která rychle se šíříc směrem roviny k vesnicím Stříteř, Slavice a Kožichovice, stane se asi v budoucnu největší částí Třebíče.

Dnes má Třebíč (mimo Podklášteří a Žid. obec) 1535 domů a přes 13.000 obyvatel, až na mizivě nepatrný počet Židů a Němců, úplně českých. Z budov vyniká především zámek čnící na skalnatém návrší obce Podklášterské. K zámecké budově přiléhá přední ozdoba města, starobylá budova klášterní basiliky benediktinské, nyní chrám sv. Prokopa se zachovalým portálem románského slohu a kryptou.

Na Karlově náměstí upoutá cizince Černý dům na dolní straně, ozdobený druhdy krásnými a bohatými sgrafity z r. 1619. Podobnými malbami honosí se dům na protější straně náměstí na rohu Hasskovy ulice nově omalovaný.

Mimo tyto staré domy památné vynikají v Třebíči budovy nové: okresní nemocnice na kopci za klášterem, besední dům, hejtmanství. Na Horce gymnasium, obchodní akademie, nádherná nová budova obecných a měšťanských škol v Hanělově ulici, Bio a sokolovna. Chrámů je pět: zámecký, farní s 75 m vysokou věží, klášter kapucínů, evangelický kostel českobratrský, v němž církev československá, nabývající v Třebíči hojného rozšíření, našla přívětivé pohostinství a chrám nejsv. Trojice na hřbitově. V klášterní zahradě jsou 4 mramorové náhrobky největších dobrodinců Třebíče, členů rodu Osovských z Doubravice. Židé mají dvě synagogy a svůj hřbitov.

Z ústavů vzdělávacích je v Třebíči gymnasium, obchodní akademie s dvoutřídní školou obchodní, zimní hospodářská škola, odborná škola obuvnická, školy obecné a měšťanské a školy pokračovací. —

Knihovna Husova, městské museum a soukromá velmi pěkná sbírka nerostů našeho kraje se sbírkou konchilií zemřelého ředitele velkostatku A. Hanische. — Prohlídku sbírky dovolí nynější ředitel velkostatku. Kolem Třebíče zásluhou obce a okrašlovacího spolku zřízeny pěkné sady a cesty v malebném údolí Jihlavky a potoka Starečky.

Třebíč je město starožitné. Osada připomíná se již počátkem 11. století. Odvozuje se od zakladatele hradu jménem Třebek, jehož sídlo bylo poblíž nynějšího zámku a jméno hradu toho „Třebeč" přešlo na osadu na pravém břehu Jihlavky. Nedaleko hradu založen údělnými knížaty — Přemyslovci — Oldřichem Brněnským a Litoltem Znojemským r. 1101. klášter, jemuž přiděleno 78 okolních a

vzdálenějších vesnic. U kláštera toho dali postaviti nádhernou basiliku, která vzbuzuje podnes obdiv návštěvníků. Pod klášterem záhy vznikla osada zvaná Podklášteří a šířila se i na druhý břeh. Karel IV. r. 1335. povýšil Třebíč na město s právem obehnati město hradbami. Město bylo dobře ohrazeno a opatřeno třemi branami — Brněnskou, Vídeňskou a Jihlavskou, z nichž první teprve roku 1900 byla rozbořena a odstraněna.

V dobách husitského hnutí dostala se Třebíč mimo dobře opevněný klášter do rukou Prokopových.

Nejvíce však utrpělo město za vpádu hord Matyášových. Divokými Kumány a rotami vojsk maďarských město strašně zpustošeno, vylidněno a téměř zničeno i s velikým počtem vesnic okolních, z nichž některé vůbec zanikly. Polozbořený klášter se od té doby nevzpamatoval, a r. 1525 byli poslední mnichové odtud vypuzeni a z kláštera se stal panský zámek.

Valně poškozené basiliky používalo se jako sýpky a později i jako skladiště pivovaru pánů zámeckých. Majetek bened. kláštera přecházel na různé panské rody. Za dob pánů z Pernštejna začala se Třebíč zvédati ze ssutin a bývalý blahobyt se začal vraceti. Největšího rozkvětu a blahobytu dosáhlo však město za panství českobratrského pána Smila Osovského z Doubravice, jednoho z nejlepších mužů v v dějinách českých doby té, a jeho ušlechtilé manželky Kateřiny z Valdštejna. V době té bylo obyvatelstvo Třebíče skoro úplně českobratrské, toliko chrám sv. Martina měl kněze luteránského.

„Za největšího rozkvětu Jednoty v Třebíči", praví kronikář třebíčský, „povzneslo se tu soukenictví k výši, na jakou nikdy v dobách pozdějších nedospělo; vyráběla se tu sukna (jadrná Třebická) veliké jemnosti a obzvláště stkvělých barev a cech měl přímé trhové spojení s Augšpurkem a Norimberkem".

V bouřích třicetileté války byli jmenovaní majitelé zámku, opravdoví to šlechticové duchem a srdcem, mocnou záštitou českobratrské Třebíči. Po jich dobrovolném vyhnanství vydána byla Třebíč v letech 1630 bezohledné habsburské reformaci katolické, za níž byla Třebíč téměř vylidněna a ožebračena. Českobratrský sbor na Jejkově vyhnán a budova přeměněna v klášter kapucínský — jak potupný nápis latinský nad kostelem klášterním posud hlásá....

Zámek se vším bohatstvím a městem Třebíčí zdědili Vadštejnové, v jichž rodě jest podnes majetkem.

Teprve v 18. století začala se Třebíč z agonie probírati, ale podléhala lehko germanisačním snahám dynastie; vždyť nejlepší její lidé byli za hranicemi — ožebračenými ubohými exulanty.

Začátkem 19. století ovládla němčina téměř úplně život v Třebíči. I v knihách pozemkových byly zápisy německé.

R. 1729. byla basilika, kdysi svatyně benedikt. kláštera vyčištěna, opravena a stal se z ní nynější zámecký kostel sv. Prokopa. Po letech 60. minulého století počala se i Třebíč probouzeti k národnímu životu, ale teprve r. 1883 přešla úplně vláda obce do uvědomělých rukou českých a od té doby patrně začalo se město rozšiřovati

a zvelebovati. I rodáky třebíčské počítá doba probuzenská mezi své buditele národní. Chmela a Soukup mají čestná svá místa v historii doby té. Pamětní desky se jmény jejich ozdobují rodné jich domky.

Za posledních 50 let prožila Třebíč velikou změnu. Nejen že přibylo nesmírně mnoho budov a povstala nová náměstí a ulice, ale obyvatelstvo tak vzrostlo, že panuje stále bytová nouze. Avšak i patriarchální poměry staré Třebíče úplně vymizely a politické rozvrstvení stran bouří kdysi klidnou hladinu starobylého města našeho. Jen Sokolstvo zůstalo věrno tradici Tyršově: soustřeďovati ve své sokolovně všechny dobré Čechy bez rozdílu politických a náboženských stran a nejen že mohutní, nýbrž dává městu i zdravý myšlenkově a národně upevněný dorost. Čím více idea sokolská bude chápána, podporována a rozšiřována, tím zdravější a pokojnější poměry zavládnou v našem městě Třebíči.

V. Nikodem:

Stavitelské památky Třebíče.

1. Zámecká basilika, zasvěcená původně Nanebevz. Bohorodičky, nyní sv. Prokopu, jest velkolepým odkazem klášterníků benediktinských a náleží k nejpamátnějším stavbám nejen na Moravě, nýbrž i v celé Evropě. Stavěna byla od založení kláštera (r. 1101) snad až do konce 13 století. Nade dveřmi sakristie stojí letopočet 1109, v růžici pod kůrem 1121.

Kostel jest 65.7 m dlouhý, uprostřed 20.22 m široký, ze které šířky na prostředek připadá 10.11 m a na pobočné lodi po 5.05 m; má tři lodi: prostřední jest oddělena od postranních 14 vysokými pilíři, na nichž spočívá gotická klenba síťová. Nejzajímavější část celku jest kněžský kůr, tvořící dvojí oddělení, každé o jiném způsobu klenby, velmi uměle stavěné. Nade branou prvního oddělení čteme, že chrám ze zneuctěných rumů obnovil (ex profanatis ruderibus restituit) Jan Josef z Valdštejna r. 1730; druhá brána kněžského kůru jest nižší a užší. Překrásná jest kruhovitá, polychromovaná apsis s okrouhlými, nádhernou prací kamenickou vyzdobenými okny; za oltářem viděti arkádu 33 sloupků s ozdobnými hlavicemi, kteréž spojují oblouky tvaru gotického.

Okolo oltáře, asi ve $^3/_4$ výšky vede ve zdi chodba opatřená románskými okénky, kteráž sloupkem na dva otvory jsou dělena. Stejná okénka vyskytují se též v portální předsíni a v kněžském kůru. Skvostem stavby jest románský portál „Porta paradisi" benediktinův, vynikající neobyčejně ladnou ornamentikou, k níž bylo použito románsky stilisovaných motivů rostlinných, avšak i hlav živočišných a celých lidských postav. Portál má na každé straně 7 sloupů na attickém podpatí; nad listnatými hlavicemi sloupů vybíhají polokruhové oblouky se stejným ornamentem jako články v ostění. Před portálem stojí otevřený klenutý sínec klenby mistrně rozčleněné, jehož až do r. 1862 bylo užíváno za byt pro zámeckého kněze. Chrono-

gram na výplni portálu: „Ex longaeva devastatione.....", označuje den restaurování portálu. Jiný portál byl o několik let před početím války objeven na jižním průčelí chrámu, které jest částečně zakrýváno hlavní obytnou budovou zámku. Tento boční portál nalézá se za příční zdi malé komůrky a jest až na nepatrné otlučení volutek hlavic dobře zachován. Pískovec, z něhož jest proveden, jest úplně zachovalý a neobílený. Ostění portálu třikráte odstupněné, vykazuje po každé straně po třech sloupcích, jichž patky, hlavice a nadpražní římsa odpovídají úpravě hlavního portálu „Rajské brány". Půlkruhový tympanon jest obemknut věncem pěti obloučků, z nichž střední jest

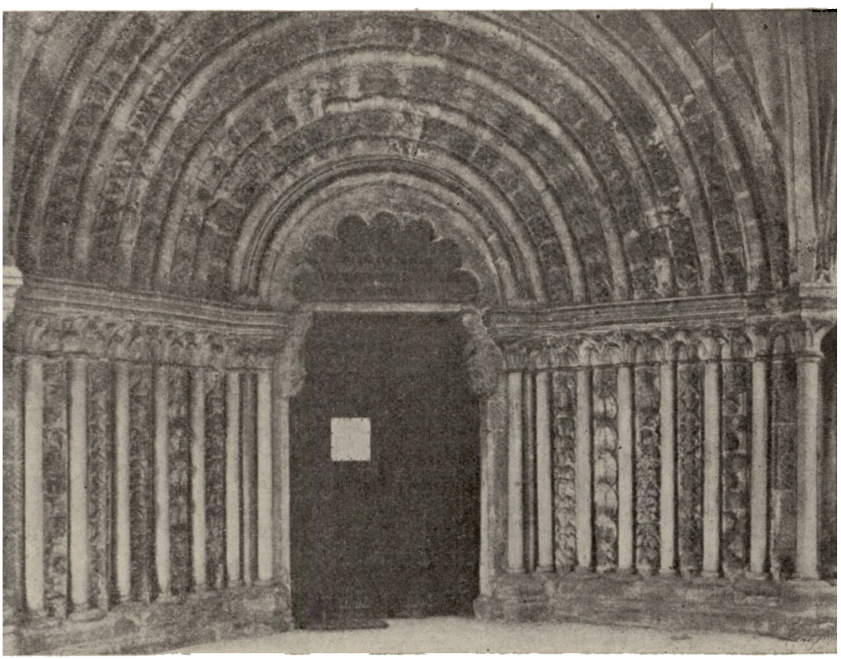

Portál.

vyplněn beránkem s korouhvičkou, postranní pak podobami zvířat z apokalypsy.

Pod presbytářem jest krypta, spočívající na 16, dvěma řadami stojících osmihranných románských sloupech, ozdobených krásnými hlavicemi a bohatě článkovanými krycími deskami; pravá část krypty s poboční malou apsidou byla zbořena, když k vůli zjednání světla a vzduchu byla krypta k jihu otevřena. V kryptě jsou prý pochováni zakladatelé kláštera, údělná knížata Oldřich a Litolt, a dle úsudků znalců, nalézají se i pod velkými loděmi kostela krypty od věků zasypané. Za obléhání kláštera Matyášem r. 1468 byl chrám střelbou a ohněm velmi poškozen a od pozdějších zástavních pánů úplně zanedbán a znesvěcen. Za pozdějších pánů dědičných zřízeny byly v něm dokonce i sýpky, pivovar, panské komory a kuchyně, v portále

umístěna, jak již dříve praveno, po restauraci v r. 1730 zámecká lokalie. —

Restauraci oltářnice a první hlavní lodi provedl v letech 1703 až 1704 hrabě Jan Karel z Valdštejna; — restauraci druhých dvou hlavních lodí, nad nimiž klenba na několika místech ještě z dob obléhání za Matyáše Karvína byla protržena, jakož i obou lodí pobočních hrabě Jan Josef z Valdštejna v r. 1725 až 1730. V obou obdobích restauračních vedl stavbu pražský architekt František Maxmilian Kaňka, jemuž náleží zásluha, že ráz stavby znamenitě vystihnul a restauraci provedl, až na barokní arkýř ve druhé části kůru tak, že slohová románsko-gotická jednotnost stavby nebyla porušena.

V době nejnovější dala postaviti hraběnka Adéla z Valdštejna, rozená Kálnoky, mramorovou kazatelnu a křtitelnici, k nimž použito románských, architektonice kostela přizpůsobených motivů. Bohužel byl v letech devadesátých minulého věku nad kazatelnu postaven dřevěný, přímo nevkusný vršek, který prý však v brzku bude nahražen prací skutečně uměleckou, Bylo to však veřejnosti slíbeno jenom s výhradou „erint Maecenates, erunt Marones".

Nynější barokové věže byly postaveny při druhé restauraci kostela v r. 1728 až 1730. Chrám míval dle svědectví kronikáře městského Střelky „sedm věží sobě rovných", kromě těch však ještě „věž velikú, jakáž jest za časů obležení kláštera děly zbita a zkažena, téměř na pádu stojí (r. 1502 — třicetčtyři léta po obležení) a zbořic se, znamenitú by škodu na stavení kláštera učinila". Proto nařídil král Vladislav Jagajlovec Vilémovi z Pernštejna, aby ji „obořiti sám dal a kamením z ní zdi staré kolem kláštera opraviti kázal". Kde tato veliká věž klášterní stávala, o tom se úsudek znalců rozchází; jedni se domnívají, že stála nad nynější hlavní branou zámeckou, druzí opět chtějí ji hledati při kostele samém v místech, kde vchod do krypty byl otevřen. Tomu prý nasvědčuje i malý, proti sakristii položený portál, jímž se vcházelo do věže, sloužící zároveň za zvonici.

Klášter měl asi za dob Korvínových mnohem větší rozlohu nežli nynější zámek. Mimo brány dosud stojící, z nichž jedna vedoucí do tak zv. „sálu" jest té doby zazděna, měl prý ještě dvě brány jiné a sice dolní, poblíže samé řeky (kronikář Střelka vypravuje, že v r. 1558 stála v ní za povodně voda až po ramena dorostlého muže). Na západ od kláštera, kde stojí nyní hospodářské budovy zámecké, chránil klášter onen pohádkový hrad „Dřevíč", který stával prý již za dob „Boleslava knížete". K vesnici Tejnu obrácenou branou tohoto hradu (nynější vjezd do panského dvora) šel výpad kněžice Viktorina do ležení Uhrů na Hrádek v noci na den 6. června 1467.

2. Sbor bratrský stával původně na místě nyněj. domu Jelínkova v Hanělově ulici (až do r. 1873 bylo viděti v domě po požáru zbořeném klenbu kaple až do prvého patra sahající, která od přízemí byla oddělena později vloženými stropy). Za dob Vratislava z Pernštejna postavili bratří sbor v nynější zahradě kláštera kapucínského, který kromě chrámu s věží (dle staré paměti z r. 1671 stávala věž v oněch místech klášterní zahrady, kde nyní při jižní

zdi jest zřízena besídka, — kostel táhnul se od věže na sever) — měl i byty pro kazatele, budovu školní a nemocnici.

Nynější klášterní kostel byl postaven v r. 1686, jak to hlásá chronogram nad hlavním vchodem jeho „Anno, quo sentina Tartari facta est lux magistraque divae veritatis". Budova jest postavena v nejprostším slohu t. zv. „kapucínském" a nemá po stránce architektonické ničeho významného. V zahradě klášterní nalézají se 4 náhrobky rodiny Osovských z Doubravice, které jsou provedeny v bílém mramoru. Burian Osovský a syn jeho Smil vytesáni jsou v rytířském brnění s přilbicemi stranou odloženými, náhrobek Bohunky Žerotínské ukazuje paní vzácné krásy a v bohatém kroji věku XVI. s čepečkem krajkovým na hlavě a okružím kolem krku, kdežto obličej Elišky Bítovské jest starší, neobyčejně přísný a hlava její zahalena vdovskou smuteční rouškou.

V mausoleu pohřbena byla také druhá manželka Smilova, slavná Kateřina Valdštejnská v r. 1638, veliká dobroditelka města a jeden z nejkrásnějších zjevů na sklonku života českého v dobách pobělohorských. Tělo šlechetné paní, která věrně při víře své vytrvala, smělo dle svědectví místního letopisce Suchenia „ku ostatním mrtvým tělům z její rodiny, jenom bez zvonění a ceremonií býti uloženo" a také náhrobek nebylo již dovoleno pro ni zříditi.

Kromě těchto kamenů nalézají se v zahradě klášterní ještě dva náhrobky: paní Johanky z Ludanic, vdovy po Jiříkovi Čelovi z Lehovic a Víta Veidhofera z Vogelsberku.

Nápisy na náhrobcích:

I. Tuto lezj a pochowana gt. Vrozena Pany Pany Johanka z Ludanicz pozustala wdowa po vror. Panu Panu Girzykowi Czelowi z Czechowicz kteraž gt. žiwot swug dokonala letha Panie 1567 w den sw. Bartholomeg.

II. (po rekonstruování míst ohněm vypálených).

Dic: Men: S:

Hoc Veidhoferides tumulo iacet exul ab Igla Exclusus patrio post sua fata solo Crimen ob hoc Fratrum coetus pars vna Bohemi esset, et vna tuae, quod Viteberga scholae. Sic tamen patriam Christus te abstullit illam Quam tua te jussit cedere sancta fides O. B. D. S An. Jes. Chris. MDLXX... Cum vixisset annos XIX

Vít Veidhofer nalezl útulek ve sboru v době, kdy následkem roztržek mezi luterány a přívrženci Melanchtonovými (škola Vitemberská, o níž nápis mluví, — kryptokalvinismus) tito druzí z Jihlavy byli vypuzeni.

III. Burjan Ossowsky z Daubrawicz a na Tržebitži, kteryžto gest žiwot swuj tuto strždeu po swatem Gyrži dokonal Letha Panie 1563.

IV. Urozena Pani Pani Elisska Bitowska z Lichtenburka Wdowa pozustala Urozeneho Pana Pana Burjana Ossowského z Daubrawicz a na Tržebitži Žiwot swug dokonala 1567.

V. Letha Panie 1588 W nedieli po sw. Waclawu umrzela Vrozena Pani Pani Bohunka Žerotjna manželka urozeno Pana Pana Smila Ossowskéo z Daubrawicze a na Třebiči tuto pochowana gt. — P. B. gi milostiw byti racz.

VI. Letha Panie (nečitelno, Smil zemřel dne 18. února 1613) dokonal bieh života sweho vrozeny Pan Pan Smil Ossowsky z Daubrawicze a na Trzebiczi G. M. C. rada a misto (držící) gehozto tielo Pochowané Oczekawa Blahoslaweneho Wzkrzisseny.

Po velkém požáru kláštera byla hrobka Osovských při restauraci celé budovy klášterské r 1847 zrušena a náhrobky do terasy zahradní zazděny.

Kostel ve sboru bratrském byl uzavřen po odchodu Vavřince Justyna v r. 1623, bohoslužby nebyly v něm konány, mimo krátké trvání v době dvojí okupace švédské pod Torstensonem 1644, již nikdy. Také zvony na věži sboru nesmělo se zvoniti, avšak vrchnost dovolovala, že fundací pro sbor založených smělo se až do let 70. století XVII. užívati k vydržování „špitálu sborského". Před budováním nynějšího kláštera byly veškeré budovy sboru odklizeny, také věž sbořena a zvony z ní dány do obecního deposita, načež v r. 1701 dal je Karel hrabě z Valdštejna přenésti do věže kostela sv. Trojice na hřbitově městském. Jediné tyto památky po Jednotě bratrské v Třebíči mají tyto legendy:

„Milugte sprawedlnost, kterziž saudjte zemi, smeisslejte o Panu Bohu w dobrotie. Nebe a zemie pomine, ale slowo Panie zůstawa na wieky wiekůw amen." Mistr Filip Konwarz Wisskovie 1558;

„Slyt gsem k Trzebickimu zboru, wsiechniem duchum zlym na wzdoru." Adam Konwarz ten zwon dielal 1581 w Mezyrzycii.

3. Farní kostel sv. Martina byl dle pravděpodobnosti postaven asi na konci XIII. století. Nejstarší částí jeho jest kněžiště, bývalý to gotický kostelík na hradbách, který dle úsudku znalců stával zcela osamoceně a vzdálen od věže, náležející do městského opevnění. Prodloužením hlavní lodě až k věži povstal nynější tvar kostela s nápadně nepravidelnou osou.

Budova má nyní mimo hlavní loď i dvě lodě poboční, postavené až v dobách pobělohorských a nad nimi 4 galerie. Dvě postranní kaple, jež zbudoval v letech 1707 až 1710 farář Martin Matlocius, dávají kostelu podobu latinského kříže.

Vyjímaje klenbu gotických motivů v kněžišti nevykazuje kostel nijakých zvláštností architektonických, také oltáře, vesměs dřevěné, nevynikají skutečnou prací uměleckou. Jako památky z doby předbělohorské zbyly kostelu dvéře, mistrně kuté, do sakristie, na nichž se ve 32 polích střídají dvouhlaví orlové se zubřími hlavami z erbu Pernštejnského, pak cínová křtitelnice ve slohu pozdní renesance s reliefy čtyř evangelistů a evang. dějů: zvěstování Panny Marie, Narození, Vzkříšení a Nanebevzetí Páně. Legenda na křtitelnici zní: „Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření". (Marek XVI. 16.) Křtitelnici darovali kostelu v r. 1616 Jan Rafael Chroustenský z Malovar a manželka jeho Anna ze Šárova. Epitaf z červeného mramoru s německým nápisem dal zříditi v r. 1571 cís. hofmistr Helmhart z Tolce pro své děti Jiříka a Viléma, kteří při cestě přes Třebíč v době moru zde zemřeli. Pod kostelem táhnou se rozsáhlé krypty, do nichž pochovávali své mrtvé přední rodové patricijští až do dob Marie Teresie.

Čtverhranná, 75 m vysoká věž při kostele byla jako součást městských hradeb postavena po roce 1338 „z kamene sklepového dobrého, v ní pak sklep znamenitý, dobře opatřený za komoru vší obce jest udělán" (kronikář Střelka). Komoru tu uzavírají dvoje těžké železné dvéře se zámky zvláště složitého a důmyslného mechanismu; uvnitř komory jest v massivní zdi schránka, opět silnými kutými železnými dveřmi uzavřená, do níž v dobách nebezpečí byly schraňovány nejcennější obecní majetky, zejména městská privilegia.

Věž přetrvala samojediná zkázu města v r. 1468; po r. 1572 odstraněno dřevěné podsebití a zřízen na ni byt pro trubače, komora pro „německé hodiny" a krov „s dvěma vrchy okrouhlými". Pod nynější zvonicí býval až do r. 1660 umístěn staročeský orloj. Vršek věže byl zničen požárem v r. 1822 a obnoven v r. 1862. Vnitřní město bylo až do minulého století obehnáno hradbami a hlubokými příkopy, jež napájel rybník „Jordán", a v nichž voda byla udržována důmyslným systémem stavidel. Na hradbách bylo 12 čtverhranných bašt, 2 kulaté a 4 čtverhranné věže, do města vcházelo se 3 branami, zrušenými v letech 1844, 1868 a 1898.

4. Černý dům na hlavním náměstí, Karlovu, byl až do r. 1862 zdoben sgrafitty představujícími symboly spravedlnosti, naděje, lásky a radosti, obrazy několika římských imperatorů, dvěma ději biblickými a erby rodů Valdštejnů a Žerotínů. Ze všeho zbyl jen nápis na římse nad vraty: Požehnej hospodine tomuto domu a všem v něm přebývajícím 1619".

5. V domě nyněj. hotelu Slavie je zazděna v průjezdě kamenná deska s nápisem: „Tuto jest hospoda císařův římských a králův českých" (1602 — renov. 1729).

6. Na domě č. 64 na Karlově náměstí byla objevena v r. 1903 omítkou zakrytá sgrafitta se sceneriemi loveckými ve vlysu a obrazy znázorňujícími korunování Madony a obětování Isáka. Ostatní pole severního a západního průčelí jsou vyplněny výzdobami figurálními v krojích XVI. stol. a rostlinnými ornamenty.

7. Sousoší sv. Cyrila a Metoděje na Karlově nám. navrhl a modeloval sochař Leoš Šimek, z trvanlivého hořovického pískovce vypracoval je sochař Bernad Seling. Věrozvěstci slovanští jsou zpodobněni v plných ornátech biskupských a posách klidné a povznášející velebnosti. Sv. Metoděj zvedá levicí kříž jako znamení spásy, pravici povznáší k žehnání; vážné rysy tváře ukazují zbožné zanícení věrověsta, přinášejícího národům slovanským s křesťanstvím pramen nového života.

Po levici Metodějově stojí bratr jeho, filosof sv. Cyrill, tvůrce slovanského písma. V levé ruce drží knihu s „blahověstí", pravou rukou ukazuje na „závěť Páně". Tvář věrověstce, plná milosti a dobroty, jest zamyšleně skloněna, jakoby v předtuše brzkého odchodu z pouti pozemské. Levou nohou stojí sv. Cyril na hlavě pohanského bůžka na znamení, že končí noc pohanství a k národům slovanským přichází světla věčné pravdy.

Vysoký podstavec pod sousoším jest ozdoben dvěma deskami mramorovými, na nichž jsou vyryty ve slovech básníka cyrillo-metodějského Jana Soukupa nápisy:

Bohu
k nehynoucí oslavě.
Svatým
Cyrillu a Metodu,
hvězdám slovanského národu
k poctě
městu, vlasti, Moravě.
Na oslavu
tisícileté památky
příchodu sv. apoštolů na Moravu
roku 863
a smrti sv. Metoděje
roku 885
postaveno r. 1885.

Rud. Dvořák:

Naše turistika.

Do pořadu sletových slavností sokolských zařaděny jsou 3 výlety do malebného našeho Pooslaví a Pojihlaví.

Budou pořádány následující partie:

I. V pondělí dne 7. července celodenní výlet na Vlčí kopec: Vůdce: br. K. Syrový. Sraz na nádraží o 5. hod. ranní; zpět z Rapotic o 20·26 hod., příjezd do Třebíče 21·32 h., odjezd z Rapotic k Brnu 21·45 h, příjezd do Brna 22·32 hod.

II. V pondělí dne 7. července celodenní výlet na Čertův jazyk. Vůdce: br. R. Dvořák. Sraz, odjezd a příjezd jako při výletu I.

III. V pondělí dne 7. července polodenní výlet na Chvojnici. Vůdce: br. Rud. Kadlec. Sraz na nádraží o 12. hod., zpět z Rapotic jako při I. výletu.

Všechny tyto výlety končí v Ketkovicích, kde u »Mohelských« jest o občerstvení vhodně postaráno. Bližší informace o výše uvedených výletech ve sletové kanceláři v hotelu »Slavie«.

Má-li moravský Kras své obdivuhodné jeskyně a propasti, má-li moravský jih své Podyjí s Bítovem a Vranovem, máme my své Švýcarsko v Pooslaví a Pojihlaví s nádherou divoké romantiky. Považuje-li kdo za svou vlasteneckou povinnost shlédnouti krásy Podyjí a mor. Krasu, neměl by jistě opomenouti navštíviti tato báječná zákoutí a půvabná panorámata, poklady našich sester: Jihlavky s Holoubkem, Kufštejnem, Rabštýnem a Templštýnem i Oslavy s Lamberkem, Vlčím kopcem, Kraníhorou a Kytkovcem.

Následující řádky mají kromě informace za účel naši inteligenci upozorniti na tento zajímavý kousek Moravy, aby jej naši turisté vyhledávali a milovníci přírody aby si jej vyvolili za letní své sídlo, chtějíce užíti čistého letního vzduchu, slunce, přírodní koupele a netknuté přírody.

Kdo by chtěl všecky krásy našeho Pooslaví a Pojihlaví shlédnouti, musil by podniknouti nejméně 15 celodenních tour, jež všecky podrobně jsou popsány v mé turisticko-přírodovědecké příručce.*)

Velmi zajímavá je partie (celodenní) na

Vlčí kopec.

S jak zvláštním radostným pocitem vystupujeme vždy z vlaku na nádraží náměšťském, konáme-li tento výlet! Jdeme vpravo kolem

Divoká rokle s vodopády u »Vlčího kopce«.

restaurace (zelená značka) a rybníka a pak druhou ulicí vpravo přes trať přímo vzhůru, odkudž je pěkný pohled na Náměšť a zámek uprostřed lesů na příkré skále se vypínající. Zanedlouho jsme ve Zňátkách, kde několik doškových střech ozdobeno je četnými trsy netřesku střešního. Před Zňátkama vpravo i vlevo od cesty vystupuje

*) „Průvodce Pojihlavím a Pooslavím" — turistickopřírodovědecká příručka. Napsal Rud. Dvořák, nákladem J. F. Kubeše v Třebíči.

na polích hadec v několika ostrůvkách v granulitu protkaný žilami křemencovými a opálovými; také eklogit a jemný osinek se tu nalézá ve zmole již zalesněné.

Projdeme návsí napříč a polní cesta přivede nás brzy k oboře, kdež po schůdkách přelezeme a dáme se lesní cestou k čistému potůčku, jenž spěchá bystře k Oslavě, jejíž údolí se brzy před námi otevírá. Jsme u brodu a hájenky („Vlasáka" na druhém břehu). Květnatou lučinou a kaštanovou alejí kráčíme k „Čertovu můstku", kde druhý potůček vodopádky se skal vrhá, načež stoupáme cestou přímo vzhůru a pak vpravo alejí přímo k jihu vedoucí až tam, kde tuto přetíná alej příční (vlevo!) a po chvíli octneme se „Na vyhlídce". Stojíme tu přímo nad Oslavou na strmém skalisku 120 m vysokém s pěknou podívanou na zajímavé meandry klikatící se Oslavy. Tři bílé kříže naproti označují rozvaliny Sedleckého hradu a dole pod námi na skalnatém ostrohu stával kdysi dávno smělý Lamberk.

Jdouce dále okrajovou cestou dostihneme po chvilce okrouhlého glorietu, odkud se již pěkný pohled na letní zámeček na „Vlčím kopci" otevírá. Pěšinkou přijdeme brzy na skalní ostroh k osamělým borovicím, kde nás překvapí nádherný pohled na údolí Oslavy. Přešedše pak ještě dva potoky četnými kaskádami divokou roklí k řece spěchající, vystupujeme již na Vlčí kopec. Mimo zámeček je tu ještě několik stavení. Každoročně vrchnost s hosty po 8—14 dní ku konci září pořádala tu hony na vysokou zvěř a divoké kance.

S Vlčího kopce sejdeme chodníčkem po divoké stráni, kde staré kmeny jako v pralese se povalují a práchnivějí, k samotné řece, kterou přebrodíme a po levém břehu (červená značka) jejím putujeme rozkošným údolím ke Skřípině.

Hned za mlýnem se scenerie valně mění: stráně se značně snižují, údolí se poněkud šíří, podkladem je amfibolit. Jakmile octneme se za Ostrožnou, kterou lze spodem obejíti, vstupujeme do předsíně jednoho z nejvelkolepějších chrámu přírody Oslaviny. Vpravo bizarní rulová skaliska jako načepýřený kohoutí hřeben (t. zv. Kavčí) kolmo do řeky se srážejí a vysoká homole s krytou verandou před námi hlásá, že jsme pod Kraváhorou. Úzkou roklí (modrá zn.) pod samou horou vystoupíme pohodlně až na vrchol její. Prvně narazíme na bývalý hradní příkop a hned za ním na silnou baštu, která jest jediným svědkem dávno zašlých časů. Z verandy je rozkošná vyhlídka na údolí Oslavy. Od ní vede směrem východním cestička k široké lesní aleji, po níž dostaneme se na pěšinu v pravo dolů se vinoucí kolem skalního útesu, s jehož plošiny objeví se před námi rozkošný obrázek — údolí svěží Chvojnice a imposantní ostrožna s rozvalinami Ketkovického hradu.

Sestoupivše až v místa, kde Oslava čistou Chvojnici pije, přebrodíme tuto a ihned chutě stoupáme sráznou cestičkou vzhůru (červená). Vystupujeme na malebný skalnatý hřeben, sklánějící se příkře jak k Oslavě zprava, tak z leva k Chvojnici, jímž chce korunovati velebná příroda požitky dnešního dne. Na krátkotravnaté planince dekorované křivolakými borovicemi se pozastavme a rozhlédněme se kolem. Hluboko pod námi šumí Oslava a před námi hro-

živá skaliska fantastických skupení a tvarů se týčí a ty domníváš se, jako bys se octnul uprostřed alpské scenerie.

Pokračujeme po turistické pěšince, která vine se hřebenem skalisk o překot strmých; prodíráme se na několika místech úzkými rozsedlinami. Pohled s vrcholu je okouzlující. Na malém poměrně území sneseno tu tolik kras, že turista sem zavítavší s údivem na vše to patří. A což ta bohatá květena! Neradi jen loučíte se s tímto klenotem Pooslaví.

Chodníkem sejdete do hlubokého hradního příkopu a cesta vpravo (červená) vede vás příjemným světlým lesem, majícím ráz anglického parku, k mlýnské cestě a než se nadějete, jste venku z lesa a před sebou spatříte brzy štíhlou vížku Ketkovického kostelíka. Po okraji lesa učiňte ještě malou odbočku vpravo a užasnete nad nádherným panorámatem, které před vámi příroda vykouzlila. S výše 150 m patříme tu na velký meandr Oslavy, jímž malebně obtéká t. zv. Čertův jazyk.

A nyní vzhůru do Ketkovic, útočiště všech žíznících a hladovějících turistů!

Půlhodinovou pak procházkou po pěkné silničce na rápotické nádraží zakončíme svůj výlet.

Na Čertův jazyk.

Za nejlepší východisko do Pooslaví pokládám Ketkovice (z rápotického nádraží půl hodiny), jednak z toho důvodu, že je sem z Třebíče i z Brna stejně daleko, jednak že Ketkovice leží nejblíže tomu nejnádhernějšímu zákoutí, pravému klenotu Pooslaví. Též proto, že je tu chvalně známý hostinec, zastávka všech turistů „U Mohelských", kde každou dobou najdete náležitého osvěžení a velmi ochotného obsloužení.

Cesta z rápotického nádraží do Ketkovic (červená) po pěkné silničce je příjemnou ranní procházkou. Jakmile se octneme na kopečku, otvírá se před námi daleký obzor, zvláště za jasného dne. Směrem jihozápadním z moře lesů vykukuje v dáli bělající se rozhledna „Babylon", více k jihu směrem přes Mohelno ve velké dálce spatřiti lze kostelík běhařovický, přímo k jihu dohlédneme ke kopci Leskounu za Krumlovem a na jihovýchodě modrají se obrysy Pálavských kopců.

Z hostince jdeme zahradou přes potok Hrázku dle červené značky až k lesu, kde učiníme malou odbočku vlevo a užasnete nad nádherným panorámatem, které tu příroda před vámi vykouzlila. Jsme na Plánici, příkré kamenité lesní stráni přímo k jihu obrácené a žhavým paprskům slunečním vystavené. Řekneme-li Plánice, znamená to tolik, jako botanická zahrada. Nádherné ještěrky zelené se tu prohánějí, a ani o zmije není tu nouze.

Pokračujeme dále vlevo po okraji koryta a pěšinka přivede nás brzy ke kapli, kde přejdeme přes cestu z Čučic ke mlýnu vedoucí a stále pěšinkou stoupáme k přímé lesní aleji, z které pokocháme se pěknými výhledy na údolí Oslavy velkým meandrem obtékající t. zv. Čertův jazyk.

Na konci aleje sejdeme pěšinkou asi do půl stráně, načež chodníček vlevo vede nás stále prostředkem květnaté stráně až na kři-

žovatku, kde sběhneme cestičkou vpravo dolů k řece. Malebným údolím po levém břehu jejím dojdeme zanedlouho k lanové lávce, nad níž v divoké rokli odbočíme vpravo dolů a sestoupivše k řece, kráčíme zprvu pestrými lučinami, pak jasanovou alejí a dubovým lesem a brzy začne cesta se zatáčeti vzhůru, vinouc se po táhlém hřbetě (t. zv. Čertův jazyk) a dávajíc místy příležitost ke krásným výhledům do údolí. Opustivše na kraji lesa tuto pohodlnou vozovku,

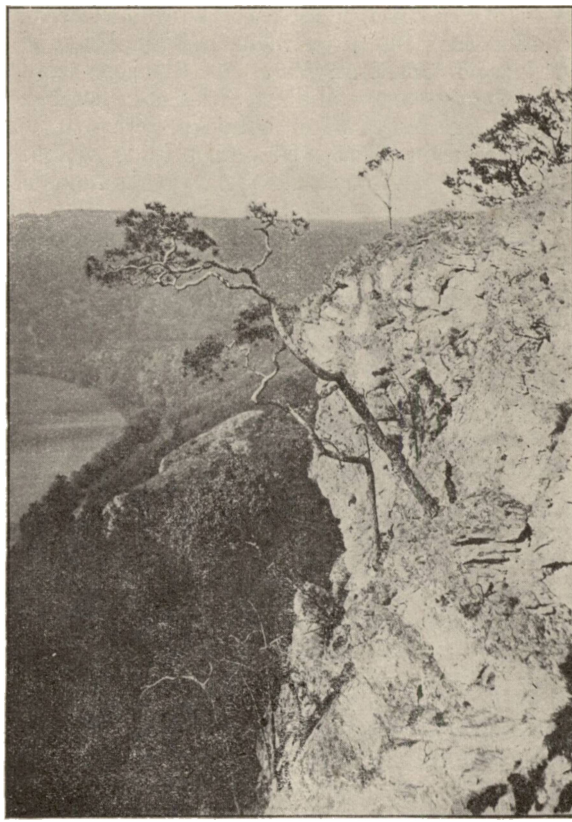

Pohled s Velké skály nad Oslavou u Senohrad. (Fot. L. Bahner).

odbočíme vpravo a namíříme si po rozsáhlém pastvisku přímo k jeho nejvyššímu bodu, označenému několika starými borovicemi. Jaké překvapení nám tu uchystáno! Stojíme na temeni skaliska na překot strmého zv. „Velká skála" s předhistorickým hradiskem, kde byly objeveny četné kamenné nástroje. Vysoký a dlouhý val je dobře patrný, druhý již skoro zmizel.

Hluboko pod námi (140 m) šumí Oslava a k ní tulí se mlýn, protějšek tvoří Ketkovický hrad, od něho vlevo Kravíhora, před námi směrem severním přehlédneme celou lesnatou Chvojnici, vpravo příkrou Plánici a další stráně, v nichž řeka velikými meandry prodírá

se dále k východu. Panoráma, jakých je málo. Zvlášť v podzimním hávu (v říjnu) je dojem nepopsatelný.

Pokračujeme vpravo po okraji pastviska podél lesa na cestu, která nás přivede až dolů k řece. Jsme na pravém břehu Oslavy a nevíme, kam napřed upříti své udivené zraky: zda k nádhernému hřebeni Ketkovického hradu 120 m nad námi se majestátně vypínajícímu, jehož srázná skaliska dekorovaná zakrslými borovicemi příkře do řeky se snášejí, anebo na malebnou Velkou skálu, pod níž jakoby se ztrácela stříbropěnná Oslava vesele šumící po kamenech, jichž tu plné řečiště. Nad námi vysoko vznášejí se káně lesní, která je tu zjev zcela obyčejný. Těžko loučíme se s tímto okouzlujícím pohledem a občerstvivše se příjemnou lázní v čistých vlnkách Oslavinýh, kráčíme kol mlýna po cestě vzhůru a první pěšinkou vlevo dáme se k lesní cestě, která nás (vlevo) přivede na Ketkovický hrad.

Pohled s vrcholu je okouzlující. Na severu lesnaté stráně Chvojnice, na západě Kravíhora a v dáli Babylon, hluboko pod námi šumná Oslava s vesele klepajícími mlýny a za ní na druhé straně tvoří krásný protějšek majestátní „Velká skála". Srdce člověka radostí skáče, patří-li na tento krásný kraj kolem, zalitý zlatými paprsky slunce a oddychující tiše a sladce.

O hradu, jenž tu kdysi pyšně kraji vévodil, mnoho povědětí nemůžeme. Dal jej vystavěti klášter třebíčský na ochranu svých statků, jichž měl v okolí tomto hojnost. Kdy byl hrad zbořen, není známo.

Chodníčkem sejdete do hlubokého příkopu hradního, z něhož pěšinkou vyběhnete na protější stranu a v brzku dostanete se na cestu vlevo dolů se vinoucí, kde pokocháte se pěkným pohledem na nejdolejší Chvojnici k Senohradskému mlýnu.

S cesty, na níž vpravo odbočíme, překvapují nás pěkné výhledy na Chvojnici a zanedlouho opustivše bujnou lesní zeleň, kráčíme k útočišti všech žíznivých a hladovějících — „k Mohelským" do Ketkovic. Pak půlhodinovou procházkou po příjemné silnici a později lesem „Dubinkou" skončíme zdařilý výlet na rápotickém nádraží.

Po Chvojnici.

(Polodenní vycházka.)

Jakmile zamíříme z králického nádraží směrem jihovýchodním, upoutá naše oko na srázu nad Jenešovským potůčkem po okraji lučin se vinoucím strž bělavé hlíny, kdež poznáme snadno přístupný a velezajímavý miocenní obvod králický, skamenělinami bohatý. Sem až zasahovalo mladší moře třetihorní (miocén) svými choboty, v nichž ukládal se písek, slín a sypký vápenec s ním zároveň ulity, různých měkkýšův, zbytky mechovce a mořských ježků, kteří tehdy v tom moři žili.

Potůček dovede nás k mlýnu do údolí říčky Chvojnice, překlenutého o něco výše vysokým železničním mostem. Překročivše říčku vystupujeme cestou poněkud vzhůru, ponechavše mlýn vpravo, až k potůčku, od jehož ústí držíme se neustále Chvojnice, která prorážíí v severní své části bytešskou rulu, v jižní pak pás prahorní břidlice s krystal. vápencem, pak pás svorový a dvojslídnou rulu, načež pod Kravíhorou do Oslavy se vlévá.

Je-li více vody jako na př. z jara, držíme se neustále levého břehu, neboť tu lze srázné břehy kolmo do vody spadající přejíti pěšinkou, již nutno vyhledat vždy asi 50 kroků před srázem.

Krásné lesy Chvojnice jsou bohaty různými houbami a v říčce prudce tekoucí mihne se tu dravá rybka pulec obecný, a tam zas spatříme ve vodě se plazící nebo plovoucí krásnou užovku podplamatou, na první pohled zmiji velice podobnou, avšak nejedovatou.

Stinný les střídá se tu se zelenými pažity, což na turistu velmi velmi příjemně působí.

Od ústí Chvojnice pokračujeme po turistické cestičce vzhůru a vystupujeme na malebný hřeben Ketkovického kradu, jak pověděno v touře 1. — Vlčí kopec — v posledních odstavcích.

Karel Gartner:

Sokolská práce v menšinách.

Mnohý se domníval, ba ještě snad i domnívá, že osvobozením národa přestává starost o menšiny naše, že instituce jako: Ústřední matice školská, Národní jednoty a sokolská činnost menšinová — jsou zbytečny. Není tomu tak. Menšiny zasluhují a vyžadují všestranné podpory, mají-li prosperovati, mají-li poslání svému v národě zadost učiniti. Německý Kulturverband vydržuje 20 škol, 90 opatroven a platí domácí vyučování ve 20 místech, kde zřízení soukromé německé školy nebylo dosud povoleno.

Vedle této činnosti poskytuje pomoc na učebné pomůcky 78 školám veřejným, dává různé podpory a hlavně pořádá spoustu vánočních nadílek. Za tři léta vydal přes 10 milionů československých korun. Dnes má německý školský spolek tento 1400 odborů a členů přes 200.000. Sami Němci se chlubí, že počet členstva musí dosáhnouti výše 1,000.000!

Tak rozumějí Němci národní práci. A my? Každý bez dlouhého rozmyslu řekne: Nač máme svůj stát?

To je obvyklá otázka a odpověď našich lidí v českém území, začne-li se hovořiti o obranné práci národní a její podpoře. A podle toho také naše menšiny vypadají! Zatím co se na straně německé úsilovně pracuje a organisuje dnem i nocí, zatím co skoro v každé německé obci většina obyvatelstva bez rozdílu přesvědčení politického a náboženského je členem něm. výbojných spolků, u nás se sokolská menšinová práce přezírá, nedoceňuje, nepodporuje.

Učme se od nepřátel a podporujme své obranné organisace. Všude v menšinách zakládejte pamětní knihy menšin. U nás se musí časem vydupati zvláštní menšinová literatura. Němci mají krásnou! Sbírejte materiál! Generace příští nebudou již míti z vlastní zkušenosti názoru o životě českých menšin za války, před a po válce.

Je na nás, bychom potomstvu zregistrovali zprávy o vývoji a životě menšin, což stane se zakládáním pamětních knih, v nichž bude historie menšin v době předválečné, za války, za převratu a po převratu.

Zmiňuji se o něčem, což jest specielně moje. V dotaznících, zaslaných menšinovým jednotám jsem se mezi jiným tázal: Je jednota vaše ohrožena Němci nebo jsou Němci ohroženi Vámi?

Je dokázáno, že na mnoha místech vlivem vlády, železniční správy, parcelací velkostatku jsou námi ohroženi Němci. Ba někde je osud jejich zpečetěn.

V pamětní knize se musí uvésti vznik českých spolků, vznik a rozvoj českých škol, utrpení české menšiny, útlaky se strany rakušáckých úřadů, se strany německých spoluobčanů, chování jednotlivců před válkou, za války, při převratu a po něm, jak se vlastně převrat provedl a podobné věci.

Kniha sestávati musí ze dvou partií: Z minulosti a přítomnosti. Záznamy nechť má někdo v evidenci a odchází-li, nechť je předá svému nástupci. Pamatujte si, že se na věčnou paměť jen uschovává pravda svatá, pište nestranně, pište i nepříjemné věci.

Nikdy se nesmí český historik stavěti po bok lživé metodě německé. Hájíme věc spravedlivou a pravdivou a tu obhájíme pravdou.

Prvým menšinovým důvěrníkem se stal r. 1919 br. dr. Červený nynější župní starosta náš. Po něm r. 1920 nastupuje br. Gartner, nynější menšinář náš.

Župě naší svěřen je okres: 1. štocký,
2. jihlavský,
3. dačický,
4. jemnický,
5. telečský,
6. třešťský,
7. slavonický,
8. znojemský,
9. vranovský.

Menšinové jednoty (v závorce ochranitelky) jsou:

1. Bítov (Mor. Budějovice),
2. Něm. Šiendorf (Něm. Brod),
3. Bedřichov (Čáslav),
4. Štoky (Humpolec),
5. Šumvald (Třebíč),
6. Hrušovany-Šanov (Znojmo),
7. Rantířov (Pelhřímov),
8. Šatov (?).

Šatov dosud ochranitelky nemá; nemáme žádných. Přes opětné zprávy ve věstníku nikdo se více o svěřenku nehlásí. Menšinový odbor ČOS. se pokusí za ochranitelky získati Telč neb Velké Meziříčí. Ostatně bych myslil, aby Šatova ujalo se Znojmo a Šanovu dát Telč neb Vel. Meziříčí.

Opětně upozorňuji, že v prvé řadě se musejí starati o sebe samy menšinové jednoty. Hledět vše vyžebrati — není sokolské!

Mnohé menš. jednoty se někdy mylně domnívají, že je povinností ochranitelek, zakoupiti jim vše, čeho je třeba.

Kterou jednotu máme považovati za menšinovou, podává Prágrův „Sborník sokolský" a letošní „Ročenka ČOS.".

Ohrožená či menšinová jednota je ta, která se nachází v chudých obcích českých na rozhraní národnostním. Dále české obce, vklíněné mezi obce německé. Konečně každá jednota v území německém, i když má — často velmi nespolehlivou majoritu českou v obecním zastupitelstvu.

Jinak v praksi počítáme k menšinám i Jihlavu, protože má velkou menšinu českou a Znojmo, protože má velkou menšinu německou. Povinností župy je, aby ohrožené jednoty podporovala zájezdy, besedami, veřejnými cvičeními, přednáškami, rozhovory a to vše pro buzení a sílení národního vědomí.

Ochranitelky přidělují se ohroženým jednotám jen dočasně než sesílí.

Povinnosti ochranitelek:

1. Pěstování přátelských styků.
2. Sbírání knih pro menšiny.
3. Hmotná podpora na zakoupení nářadí.
4. Hmotná podpora na potřeby spolkové.

Menšinové jednoty musejí ochranitelkám podávati zprávy o své činnosti a o národních poměrech svého sídla.

Ochranitelky buďtež obětavé, svěřenky nežádejte věcí nemožných a spoléhejte na vlastní sílu.

Menšinový základ ČOS. obnáší ročně asi 60.000 Kč, což nestačí ani na běžné podpory, neřku-li na podpory staveb tělocvičen.

Menšinové jednoty ať nepouštějí se do podniků, jež finančně zmoci nemohou a nedovedou. Vše musí schváliti ochranitelka a župa.

Menšinovým jednotám:

1. Vše zasílejte prostřednictvím žup a ne přímo do Prahy.
2. Knihovny zařizovati mají ochranitelky. Knihy se scházejí v župě a ta je rozdělí.
3. Z větších podniků nezapomínejte ně o věnovati menšinovému základu župnímu.

V župě utvořte seznam jednot silných, které by mohly zastávati povinnosti ochranitelek.

5. Dobře situované jednoty nechť vezmou na prázdniny žactvo neb dorost z menšin, po případě ze Slovenska.
6. Rozšiřujte menšinový kolek (1, 2, 5 Kč). Patří na legitimace, vstupenky, pozvánky, žádosti a vyřízení jich. — Menšinové kolky má na skladě župa.
7. Zaveďte všude bez pardonu povinnou župní menšinovou daň 1 Kč ročně, pro chudé, 2 Kč pro střední stavy, a 5 Kč pro zámožné bratry.

8 V osvětových školách bratří vzdělavatelé nezapomínejte se zmíniti o menšinách.

Menšinové museum s národním archivem československým zřídila v Praze národní rada československá.

Žádá nás o zaslání: obrazů, pohlednic, fotografií krajin, budov, map, plánů, letáků, provolání, plakátů, rukopisů, originálů, diagramů.

Neměňte často osobu menš. důvěrníka. Nechť se zapracuje a dlouho táhne.

Každá jednota má župě do konce ledna oznámiti, co ve prospěch menšin učinila. Co dala na penězích, knihách atd.

Župa sestaví přehled dle jednot a do konce března zašle jej ČOS. pro menšinový odbor.

Vystupujme v menšinách programově, propracovaně, důstojně, bezvadně.

Jinak ze seznamu menš. jednot brzo zmizí Bítov, protože de facto ohrožen není. Ostatních 7 jednot je ohroženo a ochranitelek nutně potřebují. Všude jeví se obrat k lepšímu. Mnohá moje věta kritická, upřímně vyjádřena bez okolků, věta trpká se opravuje.

Vybudujeme-li v menšinách našich pevnou organisaci sokolskou, pak jsme vyhráli na celé čáře. K tomu je zapotřebí, aby naše reservy z obvyklé předválečné defensivy přešly v ofensivu čili aby z obranné situace přešly v útočnou, operující, aktivní.

Má-li se dílo dařiti, musíme vší silou a mocí bratry v jednotách menšinových podporovati hmotně i morálně.

Na zdar!

Pozdrav Třebíči.

(K župnímu sletu).

Dnes v háv se oděj slavnostní, Ty milá, rodná Třebíči
a na Tvé věži nejvyšší ať prapor náš se vytýčí!
Hle, řady statných Sokolů již do zdí Tvých se slétají,
v jich srdci žár, v jich pažích boj a v oku jas se netají.
Teď květem rudých košilek již planou Tvoje ulice,
jak záhon máku vlčího si plane blízko silnice
a houfy káňat zakrouží nad působištěm Švecovým
a obraz jeho ověnčí dnes novým věncem lípovým.
Buď zdrávo, město památné, my svou Ti nesem zdravici
a řadám milých přátel svých dnes mužnou tisknem pravici!
Máš věru slavnou minulost, Ty sídlo župy sokolí,
Tys v čele kraje stála vždy a první bylas v okolí.
Tak mnohý vážný světa děj se ve zdech Tvojich odehrál,
jenž někdy jenom potěšil, však častěj' duši rozedral.
Zde Viktorin se Jiříkův za víru otcův hrdě bil,
zde Cyrilovna s Amosem své lásky žili krásný sen,
zde Žerotínem, Katuší všem Bratřím nový vzešel den,
zde Haněl ze sna burcoval a dlouho zdárně působil.
Již větrem dují prapory a les jich šustí bujaře
a píseň hudou vítěznou, jak mladé listí na jaře;
k nim junů řady hrdinné své zraky uprou jiskrné,
až řada těl jak ze žuly se těsně k sobě přitulí
a paží les jak z ocele zasviští vzduchem vesele.
Nuž, v háv se oděj slavnostní, Ty milá, rodná Třebíči
a na Tvé věži nejvyšší ať prapor náš se vytýčí!

5. a 6. VII. 24. F. K.

Slet sokolské župy plukovníka Švece v Třebíči.

V pátek dne 4. července v Moravia-Biu v 8 hod. večer

za spoluúčinkování mistra V. Vydry, režiséra Nár. divadla v Praze a mistra Jar. Vojty, člena Městského divadla na Král. Vinohradech a Ochotnické divadelní Jednoty Vrchlický

SLAVNOSTNÍ PŘEDSTAVENÍ

Proslov: »POZDRAV TŘEBÍČI« od Fr. Kršky.

GERO,

historická hra Al. Jiráska o 4 jednáních s proměnou. Hra tato má mocný vlastenecký vzlet a jest zároveň plamennou výstrahou nesvornému národu rozvrácenému stranickými boji.

Vstupné: Křeslo a sedadlo v loži 8 Kč, I. místo 7 Kč, II. místo 6 Kč, I. balkon 4 Kč, II. balkon 3 Kč.

V sobotu dne 5. července

DEN DOROSTU SOKOLSKÉHO

V 8 hod. ráno zkoušky na sletišti na společná dorostenců, dorostenek a sletovou scénu.

O 2. hod. odpoledne průvod dorostu.

O 3. hod. odpoledne veřejné cvičení.

1. Proslov.
2. Společná dorostenců s tyčemi.
3. Společná dorostenek s věnečky.
4. Různé skoky.
5. Cvičení na kladinách.
6. Hry a různosti dorostenců.
7. Hry a různosti dorostenek.
8. Sletová scéna »STAVBA POMNÍKU SVOBODY«.

Veliký tento dramatický výjev zachycuje nejen plně dějů s pestře barevnými skupinami jednotlivých čsl. kmenů a zástupců všech vrstev národa, nýbrž i vyzdvihuje živý a společný hold nadšení a lásky národa osvobozené vlasti.

Vstupné: sedadlo na hlavní tribuně vnitřní 15 Kč, vnější 10 Kč, sedadla ochozová I. řada 8 Kč, ostatní řady 6 Kč. Vstupenky k stání na východní tribuně 5 Kč, vstupenky do ochozu 3 Kč. — Vstup na dopolední zkoušky 2 Kč.

V 8 hodin večer TÁBOR LIDU na Karlově náměstí k uctění světlé památky Mistra Jana Husa.

V 8 hodin večer v Moravia-Biu

SLAVNOSTNÍ PŘEDSTAVENÍ:

1. Proslov br. Jecha: HUS-ŽIŽKA,
2. GERO, historická hra Al. Jiráska.

V neděli dne 6. července 1924

DEN ČLENSTVA

V 8 h. ráno zkoušky na sletišti na společná mužů a žen. Zkoušky na samostatná vystoupení okrsků.
O 10. hodině dopoledne KONCERT na Karlově náměstí.
O 2. hodině odpoledne průvod členstva, na náměstí hold Sokolstva městu Třebíči.
O 3. hodině odpoledne veřejné cvičení členstva:

1. Společná vystoupení okrsků.
2. Zvlášt. vystoupení jedn. a okrsků.
3. Cvičení na kladinách ze zájezdu ČOS. do Lille.
4. Cvičení na nářadí.
5. Společná prostná žen.
6. Společná prostná mužů.
7. Sletová scéna »STAVBA POMNÍKU SVOBODY«.

Po ukončení veřejného cvičení

VESELICE

ve slavnostní třídě na sletišti.

Vstupné: sedadlo na hlavní tribuně vnitřní 25 Kč, vnější 20 Kč, sedadla ochozová I. řada 15 Kč, ostatní řady 12 Kč. Vstupenky k stání na východní tribuně 10 Kč, vstup do ochozu 6 Kč. Vstupenka na dopolední zkoušky: veškerá sedadla na tribuně po 5 Kč, veškerá sedadla ochozová po 3 Kč, stání 2 Kč.

O 9. hodině večerní:

TANEČNÍ VÍNEK

v sále Besedního domu.

Vstupné 10 Kč. Veškeré ceny rozumějí se včetně dávky.

V pondělí dne 7. července výlety do okolí:

1. Celodenní na Vlčí kopec.
2. Celodenní na»Čertův jazyk«.
3. Polodenní na Chvojnici.

Bližší informační zprávy o programu župního sletu, rozbor slavnostní hry Jiráskovy Gero, sletové scény »Stavba pomníku Svobody«, o památnostech a dějinách Třebíče, o společ. výletech a j. obsahuje Památník sokol. sletu župy pluk. Švece. Cena 3 Kč.

Předprodej vstupenek na všechny župní sokolské podniky jest ve sletové kanceláři (hotel Slavia), v obchodě br. Duška, v knihkupectví br. Ot. Kubeše, u br. Lorenze, v cukrárně br. Zimermana a ve dnech sletových u pokladen na sletišti.

Na zdar!

Slet sokolské župy plukovníka Švece v Třebíči.

Slavnostní divadelní představení.

Dram. odb. Sokola a O. D. J. Vrchlický v Třebíči

V pátek dne 4. a v sobotu dne 5. července 1924

Rok XVI. **v Moravia-Bio** Hra 127 a 128

V hlavních úlohách hosté:

Mistr **Václav Vydra,** režisér Národního divadla v Praze a mistr **Jaroslav Vojta,** člen Městského divadla na Král. Vinohradech

Kostymní výprava fy Frant. Šustr, Náchod.

G E R O

Historická hra o 4 jednáních s proměnou. Napsal Alois Jirásek.

Režie: Jan Huňáček a Ant. Skála. **Scéna: J. Huňáček.**

OSOBY:

Gero, markrabě Východní marky	Václav Vydra j. h.
Sigifrid, jeho syn	Fr. Nováček
Hrabě Rothulf, Gerův bratranec	Jaroslav Vojta j. h.
Irmingerd, Rothulfova dcera	O. Petzová
Hatheburch, jeho sestra	Kl. Sedláková
Hrabě Tietmar	Jos. Riegler
Wulfhari, Gerův kaplan	Ant. Žamberský
Tugomír, z knížecího rodu v Stodoranech	Mil. Sovák
Želibor, jeho synovec	Jan Huňáček
Stojihněv, kníže Stodoranů	Ant. Brož
Godeljúb, kníže Ukranů	K. Pejzl
Dražko, kníže Břežanů	J. Charvát
Čedrag, pohanský kněz	O. Kudera
Nákon	V. Láznička
Milhost	K. Krča
Přibihněv	J. Cejpek
Hněvoš	J. Chaloupka
Ljubý	E. Körber
První	
Druhý	Em. Vrbka
Třetí	J. Purer
Mladý Stodoran	Ad. Kaucký
První)	J. Cejpek
Druhý) starší Stodoran	Jar. Chaloupka
Třetí)	K. Pejzl
Kastelán	Ant. Skála
Imma	J. Rylková
Náčelník pluku meziborského	J. Kosík
Zbrojnoš Rothulfův	Fr. Přerovský
Sluha Gerův	J. Pavlů
Eppo, harfeník	E. Vrbka
První) pištěc	* * *
Druhý)	* * *
První) posel Stodoranů	A. Chmela
Druhý)	Fr. Přerovský
Posel Gerův	A. Chmela
První) mladý kněz	* * *
Druhý)	* * *
Sluha	* * *

Slovanská knížata, německá hrabata, zbrojnoši, žoldnéři, žoldnéři meziborského pluku. — Děj v X. století na hradě Gerově, v Braniboru a okolí.

Začátek po oba dny v 8 hodin. Po II. jednání hlavní přestávka.

Ceny míst: Křeslo a sedadlo v loži 8 Kč, I. místo 7 Kč, II. místo 6 Kč, I. balkon 4 Kč, II. balkon 3 Kč, k stání 2 Kč.

Předprodej lístků u Kubešů, u Zimermanů a v župní kanceláři (Hotel Slavia.)

Antonín Skála:

Gero.

(Několik poznámek ku hře a o našich hostech).

Před dvacíti roky napsal náš Jirásek tuto působivou hru, která dočkala se letos v květnu nové premiéry Národního divadla v Praze. Děj historického dramatu „Gero" spadá do X. století; je to drama neblahé slovanské nesvornosti, která se stává žhavým, významným mementem i v dnešní přepolitisované době, třeba jeho děj odehrává se na samém prahu dějin slovanských.

Tisíc skoro let uplynulo od oné kruté události, která byla Jiráskovi historickým podkladem tohoto dramatu: R. 939. slovanští Obodrici pobili německé vojsko. Gero, markrabě marky Východní, největší nepřítel Slovanů polabských, obával se podobného osudu od Luticů a proto dal povraždit 30 náčelníků slovanských, které si pozval na hostinu. Jenom jediný ze Slovanů ušel záhubě. Polabští Slované zahnali Němce v zoufalém boji na levý břeh labský. Gero získal zrádného Tugomíra, vladaře Havolanů, který se po onom nešťastném kvase poddal Gerovi se svou zemí. Po několika letech porazí Gero i Lužičany, ale v boji ztratí svého syna Sigifrida a sám je těžce raněn. Když se pozdraví, odebéře se do Říma, kde obětuje svůj meč.

Jirásek mistrně použil této historicky zjištěné události a přetvořil ji v drama slovanské nesvornosti, která nás stála již tolik krve a bývá téměř příslovečnou.

Právě před sto lety vyšla Kollárova „Slávy dcera", která byla ztělesněním slovanské vzájemnosti a posilovala, probouzela slovanské vědomí, a již tam čteme znělku o podlé proradnosti hraběte Gera. A v oddílu slovanského pekla líčí básník muka Gerova a také Tugomíra, Gerova spřežence a zrádce na vlastních bratřích.

Tento motiv vítězného německého zápasu proti nesvorným a tím i slabým Slovanům vrací se častěji v naší literatuře mimo jiné také u Sv. Čecha v „Nových písních", kde líčí básník ďábelský smích zločinného tyrana, jemuž přichází zradit slovanský kníže Tugomír nebezpečné vůdce odboje proti Němcům.

A v r. 1903 básník Petr Bezruč ve svých „Slezských písních" nazývá arcivévodu Bedřicha, zhoubce českého Těšínska, nenáviděným jménem „markýz Gero", který se tak stává svědomím českého a slovanského života.

Jirásek do svého dramatu vložil také motiv lásky mezi dvěma mladými lidmi z nepřátelských táborů: Irmingerd, ušlechtilá dcera drsného německého Rothulfa, miluje mladého slovanského knížete Želibora, který žije na hradě Gerově jako rukojmí. Irmingerd je svědectvím Jiráskovy národní nezaujatosti.

A ještě jeden prvek — vedle slovanského — můžeme v Gerovi zřetelně vycítiti, který i dnes nebude nám lhostejným: Slovan že-

libor chápe tu křesťanství v českém smyslu jako náboženství lásky, kdežto Němci vidí v křesťanství záminku k rozšíření moci, k níž jim přispívala i slovanská nesvornost a neuvěřitelná lehkověrnost, ve které nedovedli Slované ani pochopiti poctivého Želibora, bojovníka za ideu svornosti a sbatření.

Jiráskův „Gero", který vznikl v době, kdy u nás zuřily těžké boje, jež rozvracely celou národní jednotu a ochromovaly naši posici v bývalé říši, chce býti srozumitelnou výstrahou, která by dnes měla býti tím zřetelnější a mohutnější. Monumentalisoval-li Jirásek v „Gerovi" obraz následků slovanské nesvornosti, rozervanosti a důvěřivé neprozíravosti, je varovná jeho tendence docela právem vyhrocena i proti dnešku. A nám, kteří si vážíme spisovatelského díla Jiráskova, je toto vážné memento tím účinnější, protože Al. Jirásek jest nejen naším básníkem, ale i národním věštcem!

•

Titulní roli Gerovu vytvoří u nás mistr Václav Vydra, režisér Národního divadla v Praze, který Gera zdědil po Vojanovi. Gero p. Vydrův byl — dle kritik — tvrdý, usurpatorský dobyvatel skvělé koncepce, který srůstal zřejmě se stavbou dramatu až po onen cynický výsměch v závěrečném obrazu. — U nás je znám mistr Vydra svým vystoupením v Strindbergově „Tanci smrti" v roli setníka; opravdovou specialitou našeho vzácného hosta byli vždy vojáci: Žižka, Gero. — Jako rodák plzeňský, který své mládí prožil s rodiči ve Vídni, zakotvil před 17 lety u městského divadla v Plzni; v této době, kdy tvořivost jeho byla na vzestupu, zvěděl teprve umělecký svět o hereckých schopnostech Václava Vydry. Po několika letech náš vzácný host odchází k divadlu na Král. Vinohrady a po smrti Vojanově je povolán k Národnímu divadlu do Prahy, aby byl dědicem nejen jeho úloh, ale i jména nejlepšího našeho herce a největšího dramatického umělce.

Druhý náš milý host p. Jar. Vojta-Jurný přispěje k uměleckému svátku rolí hraběte Rothulfa; v našem městě je mistr Vojta znám z několika pohostinských her, z nichž svým „Stilmondským starostou" zapsal se trvale do srdcí našeho divadelního obecenstva. Jeho rodným městem je Král. Pole u Brna; po četných štacích u různých společností usazuje se v Národním divadle v Brně, potom v Plzni a r. 1919 je angažován k Městskému divadlu na Král. Vinohradech, kde patří k předním interpretům mužných rolí hereckých.

Dram. odbor Sokola v Třebíči a O. D. J. „Vrchlický" srdečně vítají tyto dva vzácné hosty a přejí jim, aby se jim u nás na jevišti i cvičišti ve slavnostních dnech sletových opravdu líbilo!

Al. B. Herzán:

Sletová scéna.

Poznámka úvodní:

Samostatná vystoupení župních okrsků s programovými čísly stanovenými dle vlastní volby, vedla I. a IV. okrsek k idei, která, navazujíc námětem na sletovou scénu VII. všesokolského sletu v Praze, obměňuje ji ve stavbu pomníku Svobody. Danému hudebnímu doprovodu, jehož autorem jest Anatol Provazník, bylo nutno podříditi libreto, jehož změny, diktované technickou nutností i zřetelem ke konečnému stavebnímu efektu, směly se pohybovati jen v rámci úzce vymezeném. Jako výsledek ideových námětů i technických návrhů i hudebních úprav vzešla sletová scéna, jež přimykajíc se dle možnosti scéně pražské, zaměňuje tehdejší myšlenku stavby sochy Svobody myšlenkou

stavby pomníku Svobody.

V následujícím uvedena jest krátce idea i dějový postup celé scény, provedené jako závěrečné programové číslo ve dnech 5. a 6. července.

Dějový postup:

Při počátku scény jest cvičiště prázdné. Připravený oltář jest posunut na podélnou osu cvičiště a upraven na dvou nevysokých stupních.

Scéna začíná střelnou ranou. Západní branou za doprovodu mohutných akordů ze Smetanovy „Libuše" vstupuje Velká Máť Vlast se strážnými genii, vystoupí na stupně oltáře s části svého průvodu, v němž to zatouží, aby Máť Vlast opět roznítila jiskru, jež zbyla v popeli z dávného plamene, kdysi mocného. Prosba, jež vzbudila i v geniích, kteří obestupují oltář, mocný ohlas i touhu po době někdejší slávy, dochází splnění, a na oltáři vyšlehne plamen národního vědomí.

Mocným pokynem Máti Vlasti přivolán jest lid (dělníci), který vstupuje s nářadím a náčiním a přiváží na vozech i dvojkolkách základové balvany a stavební kameny; (v hudbě se ozývá motiv práce: „Není muže nad kováře"). Geniové spěchají radostně vstříc, ukazují místo, na němž se bude stavěti a obestupují dělníky kruhem. Velká Máť Vlast sestupuje s oltáře a s družinou geniů jde vstříc dalším skupinám lidu, který přicházeje postupně ve skupinách, představuje jednotlivé národní kmeny. Každý z nich veze na ověnčeném a opentleném voze další stavivo s nárožním pilířem, v němž jako úhelném stavebním článku stělesněno jest úsilí, vedoucí každý kmen k spolupráci při stavebním zabezpečení velkého díla, v něž má vyrůsti stavba památníku Svobody.

Čechové jsou zastoupeni Chody a Plzeňáky; v jich středu na voze vlaje velký český prapor se lvem; od žerdě splývají dlouhé barevné fábory, které jsou neseny dívkami jdoucími podél vozu. Hudba je doprovází motivem „Zelení hájové", jenž přechází v „Kovářskou" a končí dudáckou „Hrály dudy". Odevzdají zdivo, které odnášejí dělníci na stavbu pomníku, a obcházejí po obvodu na vytčené místo; vůz odjíždí východní branou.

Po nich vjíždějí Slezané a Valaši; i oni přivážejí na zdobeném voze svoje stavivo s nárožním pilířem. Odevzdají vše a pokračují ve svatebním veselí za doprovodu tanečních melodií valašských a motivů slezské písně „Stanula dževucha" a j.

Za nimi přijíždějí Moravané na voze zdobeném velkým praporem s moravskou orlicí. Hudba je vítá mocnými akordy písně „Moravo, Moravo", jež přechází ve slovácké písně „Teče voda, teče" a „Muzikanti co děláte". Mezi tím, co odevzdávají dovezené stavivo, vjíždí poslední skupina,

Slováci ze Slovenska; na voze stavivo a prapor vetknutý ve snopu, znamení dožinek. Hudba je vítá hymnou „Nad Tatrou sa blýská", jež přechází v píseň o Janošíkovi a jiné.

Každá skupina odevzdá přivezené stavivo a odchází na vykázané místo, propuštěna jsouc žehnajícím gestem Velké Máti Vlasti; povozy odjíždějí východní branou. Když byla i poslední skupina zaujala svoje místo, hudba přejde do tanečního rytmu a všecky skupiny tančí, oddávajíce se bezstarostnému veselí. Velká Máť Vlast se svými geniī zaujala místo poblíž pomníku a přihlíží dílu, žehnajíc klopotné práci, kterou stavba vyžaduje. Na mocných základových stupních viděti jest tou dobou již základy pomníkové, z nichž později vyrůste štíhlý jednolitý jehlanec, symbolisující jednotnost národní myšlenky. Také základy pro nárožní pilíře jsou na posledním základovém stupni postaveny a pilíře Čech, Moravy a Slezska vztyčeny; pilíř Slovenska dotud leží před pomníkem na zemi.

Schází ještě pojítko, které by jednou všecky národní kmeny, symbolisované nárožními sloupy, slučovalo a sdružovalo ve vědomí národní pospolitosti; schází ještě idea povzbuzující vzájemnosti, která by je dovedla semknouti k tvořivé práci pro pochopení veliké myšlenky národní jednoty. Tímto pojítkem jest svornost v názorech a úsilí i práci nesoucí se přes různost stranickou k vysoké metě národního sebeurčení a svobody. Národ representovaný Sokolstvem, které spěje nerozborným šikem za ideou svého poslání a zdolává mravní váhou svého svorného chtění překážky v cestu mu kladené, jest nositelem i dalšího vzestupu uvědomělého národního cítění i vyspělé národní kultury, která se stává posledním nutným předpokladem pro položení bezpečných základů k svobodě a vlastnímu sebeurčení. —

Na cvičiště vtančila během předchozího děje ze západní brány stuha bíle-červeno oděných dívek, které, znázorňujíce národní vědomí, obejdou oboustranně tanečním krokem stavbu pom-

níku, spojí se opět v jedno a po krátkém reji před pomníkem rozestupují se v kruhy stále větší, znázorňujíce tím, že i národní vědomí zabírá stále širší a širší vrstvy národa.

Konečně stanou ve dvou velkých poloobloucích po obou stranách hlavní osy, rozestupujíce se jednak před pomníkem, jednak směrem k západní bráně.

Tou vchází četa Sokolů v kroji, přinášející také stavivo: 12 plochých článků kládí, jež spojiti má nárožní pilíře, aby zabezpečena byla únosná plocha potřebná pro vztýčení jehlance. Odevzdavše desky kládí dělníkům, kteří jimi postupně spojí nárožní pilíře, rozestupují se Sokolové v kruhu národní stuhy k prostocvikům z prvého sletu sokolského, jimiž buzena v národě síla a statečnost. Po skončených prostocvicích rozcházejí se Sokolové ke skupinám národních kmenů, prostupují je společně s družinou dívek národní stuhy a podněcují tak vědomí národní vzájemnosti a pospolitosti mezi lidem. Na pomníku jest dokončena tou dobou stavba pomníkového základu i nárožních pilířů a dokončováno jest jich spojení kládím, když se výstřely, rachotem strojních pušek a poplašnými signály polnic ohlašuje vypuknuvší

válka, která jest zosobněna skupinou červených jezdců, kteří se vřítí na cvičiště západní branou, zmírní cval svých koní poblíž pomníku, k jehož stupňům vmetou hořící pochodně, sekery a svazky provazů na znamení, že ohněm a železem má býti zničeno každé dílo národního vědomí a že odpor bude dusen, třeba-li, i smyčkou konopného provazu. Velká Máť Vlast i geniové a všechen lid klesá, vše umlká, práce na pomníku ustává a tesknè vědomí neštěstí a zkázy tíživě uléhá na celém prostranství, naplněném lidem; jen Sokolové semkli se v němém vzdoru ve shluky a řady, podávají si ruce a mlčky tisknouce druh druha staví se vzdorně v popředí, aby čelili všem nástrahám a útiskům, nechť pochodí odkudkoli. V hudbě se ozývá bolestný motiv hymny „Kde domov můj" a „Libuše", načež zmírá všechen život a zavládá ticho a děsivý klid.

Mrtvé tesknè ticho porušeno jest vstupem dětí, nadějí vlasti, které za tklivých a jemných melodií vcházejí východní branou a obešedše pomník stanou u Velké Máti Vlasti, stulí se kol ní, prosíce ji, aby procitla opět k životu a povstala i ujala se vedení národa a zanítila v jeho duších plamen životního tepla a nadšení. Báseň dětí:

Matičko Vlasti — jaký žal
se snesl ke tvé zemi?
Tvé širé lány šerem spjal,
že smutny jsou a němy.

Kde slunce hřálo — chladný stín
se nyní klade přísně,
mráz dechl zhoubu do květin
a přerval ptáků písně.

Čas starý chladem hrobovým
chce schvátit tvoje děti,
meč ostrý projel srdcem tvým
a k smrti smutno je ti.

Matičko Vlasti — trpíš zas
jen láskou nejsvětější:
Slyš nejmenších svých dětí hlas
a žal svůj ukonejši.

Jsme tvoje příští — pro nás vstaň!
Jsme spjati lásky kruhem!
Uč naši dětskou, lačnou dlaň,
jak mečem vlást i pluhem.

My světlem odoláme tmám
a ve svobodné době
žít nesmrtelně budeš nám
a my žít jenom tobě! (Karel Mašek.)

Vedou ji posléze k oltáři osláblou, z jehož stupňů mocným kynem paží Velká Máť Vlast volá lid k životu a práci, obrací se k pomníku, k němuž vztahuje v němé prosbě paže a vyprošuje pomoci a přispění, aby stavba stále ještě nehotová došla konečně kýženého zakončení.

V tom se ozývá za západní branou mocný ruch, výstřely, hlahol zvonů, fanfáry a hlahol polnice a branou vjíždí na bílém koni Bílý Vítěz s praporcem svatováclavským — vítězství národa. Za ním četa legionářů s prapory nár. spojeneckých a skupina Sokolů, nesoucí bílý vítězný štít a svinutou vlajku osvobozené vlasti. Za touto skupinou vjíždí těžký nákladový vůz, na němž ve věncoví spočívá vysoký jehlanec, symbolisující myšlenku národní jednoty. V hudbě jim jásavě zaznívají vstříc mocné akordy husitské „Kdož jste boží bojovníci", „Bývali Čechové" a motiv triumfálního návratu legií. Legionáři i Sokolové stanou před oltářem Velké Máti Vlasti se skloněnými prapory a Velká Máť Vlast žehnajíc jejich návratu, přijímá od nich bílý štít, který s genii věnčí a staví v průčelní stěnu oltáře. Pokynem ruky pak velí dělníkům a lidu, aby se uchopili přivezeného jehlance, vstavili jej na pomníkový základ a vztýčili jej vysoko, aby patrný byl všude a každému jako symbol svorné vůle národa, jeho práce a neochvějného úsilí, jež zoceleno i posvěceno a dovršeno bylo na světových bojištích; mocným gestem žádá, aby vztýčen byl vysoký a štíhlý a přece jen tvrdý a pevný památník velké té doby, v níž zrodila se naše samostatnost ze společného úsilí všech. Zatím co dělníci postavili jehlanec na hotový a připravený základ, učiněny byly i přípravy pro vytažení vlajky na vrchol jehlance.

Velká Máť Vlast žehná dokončenému dílu a kyne geniům a lidu, poukazujíc ke stupňům pomníku. Pokynem paže dá povel k vytažení vlajky osvobozené vlasti a vystoupí s genii po stupních pomníku. Za jásotu lidu a pozdravů Sokolstva a vojska zvedá Velká Máť Vlast pravici s vavřínovým věncem, který vztahuje k Bílému Vítězi, aby věnčila jím hlavu, jež nesla vítězně myšlenku osvobození bojišti širých zemských plání.

V hudbě zaznívají hymny osvobozené vlasti i spojenců a hymna Sokola. Vojsko, Sokolstvo i lid řadí se k odchodu. Velká Máť Vlast stojíc na nejvyšším stupni, vztaženou rukou žehná lidu a loučí se s ním v radostném rozrušení.

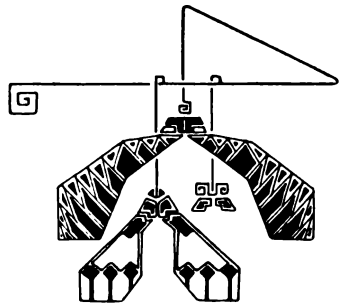

Bratři a sestry!

Přípravy ku sokolskému sletu župy plukovníka Švece v Třebíči, jež byly pro Vás zkušebním kamenem, jsou skončeny.

Vytýčili jsme si veliký úkol v době národní vlažnosti, politických zmatků a třenic, určili jsme si vysoký cíl v době nízkých úloků: chceme oživiti ideály a nadšení pro dobro české vlasti, vyvýšiti zdraví, sílu a krásu, jak žádali od nás zakladatelé Sokolství Tyrš a Fügner.

Očekávali jsme od Vás sebeobětování, ukázněnost, vytrvalost a Vy jste nás nezklamali. Svojí prací, dokázali jste, že hesla sokolská nejsou prázdná slova, nýbrž ztělesňují se v nich úspěšné opravdové činy na poli vnitřního zdokonalení, jež vedou i na onu tak neschůdnou cestu k ideálu bratrství.

Dík každému!

„Půjdeme" — jak praví Tyrš — „týmž směrem přímým a věcným dál. Zastáváme vážně věc vážnou a velkou. Tužme paže, zbrojme umy své. Pro lepší budoucnost se hotujme. Neustaň, kdo již započal! Zůstaneť pravdou: Kde stanutí, tam smrt, jen ruchem žijeme, jen činnost každým dnem opětovaná, život a volnost nám zabezpečuje. Ba, není hoden aby žil, kdo jinak smýšlí; a předčit musí, kdo sám má vůdcem být! Vzhůru tedy opět, každý se díla chop! Zas dál! Na prej!"

Na zdar!

Sletový výbor sokolské župy plukovníka Švece v Třebíči.

K. Raušal, jednatel,	*Fr. Vaněk,* pokladník,	*J. Máchal,* předseda,

E. Dušek, předseda pořadatelského odboru,	*A. Heržán,* předseda stavebního odboru,
Fr. Krška, předseda ubytovacího odboru,	*J. Sedlák,* předseda technického odboru,
B. Syrový, předseda scénového odboru,	*J. Syrový,* předseda hospodářského odboru.

Členové výboru: M. Blahovcová, Dr. Fr. Krška, M. Kubeš, R. Máchalová, M. Sobotková.

ZALOŽENO 1813.

STAVITEL HERZÁN,
TŘEBÍČ, STAŘEČKA

Projektuje a provádí veškeré stavby pozemního stavitelství. Odborné porady, odhady, statické výpočty, ellaboráty dle zákona o stavebním ruchu.

Specialita:

Fasády, náhrobky, krby a pod. v ušlechtilé omítce neb uměl. kameni. Mnoho doporučení a pochval. uznání.

TELEFON ČÍS. 55.

Čas jsou peníze!!

DOBRÉ

HODINKY

UŠETŘÍ OBÉHO.

Při nákupu těchto obraťte se s důvěrou na odborníka hodináře

FR. VENKRBCE,

Třebíč, Karlovo nám. č. 20

(proti sousoší sv. Cyrilla a Methoděje).

Tamtéž bohatý sklad svatebních prstenů a šperků z pravého zlata.

JOS. ŠPELDA,

cukrářství,

Třebíč, Jejkov.

Denně čerstvé pečivo.

Sklad čokolády.

Zmrzlina. Deserty.

Jan Zimerman

v Třebíči.

Hlavní výroba třebíčských oplatků a zázvorů výtečné jakosti.

Sklad výrobků předních továren čokoládových.

Též doporučuje se k rychlému zhotovení nejjemnějších druhů tabul. pečiva a zmrzliny.

Ochranná známka

Založeno 1879

OVOCNÉ ŠŤÁVY,
UMĚLÝ LED,
OVOCNÉ LIMONADY.

Továrna na zužitkování ovoce, umělý led a uhličité nápoje

FERDINAND KUBEŠ A SYN,
TŘEBÍČ.

Doporučujeme

„Hotel Slavia"

Plzeňský prazdroj

Přírodní vína

Dobrá kuchyně

Noclehy

KUCHYŇSKÉ NÁŘADÍ
A VÝBAVY,
DÁRKY A HRAČKY

nejlépe nakoupíte u fy

HYNEK STOŠEK,
TŘEBÍČ (BRÁNA).

Tombolu a lampiony pro výlety.
Střelivo!

ELEKTROMOTORY
pro stejnosměrný a střídavý proud
JOSEF KONEČNÝ,
TŘEBÍČ — nad nádražím.

FOTOGRAF EM. DUŠEK,

Třebíč, Karlovo nám. čís. 31. - Dolní strana.

Fotopotřeby, rámce, cestovní kabely, dámské kabelky, aktovky, peněženky atd. - Papírnictví.

Kávu, čaj, likéry, cukrovinky,
čokoládu a veškeré zboží pro kuchyň a domácnost koupíte nejlépe u firmy

J. JURENKA,

obchod smíšeným zbožím v Třebíči.

Učiňte zkoušku a přesvědčíte se, že zboží jest vybrané, dobré a ceny levné!

Pijte a žádejte všude

TŘEBÍČSKÉ PIVO

nedostižné jakosti

Z PRAVOVÁREČNÉHO PIVOVARU

V TŘEBÍČI.

Podporujte domácí průmysl!

Železo, železářské zboží, stavební potřeby

Josef Svoboda, Třebíč,

Malovaný dům.

VELKOOBCHOD
A VINÁRNA
MAJITEL VINIC

LORENZ-VÍNO-TŘEBÍČ.

Objednejte na zkoušku
výborná vína.

Umělecké strojní knihařství a výroba krabic
všech druhů a velikostí

Ed. Wolf & syn, Třebíč, Karlovo nám.
(proti radnici, malovaný dům pana Svobody). Založeno 1842.
Papírnictví, zboží galanterní, hračky, dárky.
Ceny konkurenční. Ceny konkurenční.

ŠICÍ STROJE, VELOCIPEDY, SOUČÁSTKY

výhodně u firmy

RUDOLF HLAVÁČEK.

Odborná strojnicko-mechanická dílna na opravu šicích strojů a velocipedů. — Smaltování rámů. — Vulkanování gum. — Niklování.

Třebíč, Jejkov 33.

KROJE A POTŘEBY, TĚLOCVIČNÉ ÚBORY

L. KOHLÍK

JIHLAVA, Komenského 41. TŘEBÍČ, Karlovo 16.

VELKOOBCH. KOŽEŠINAMI A KLOBOUKY.

Sukna, vlněné látky, koberce, záclony, linoleum, houně, nepromokavé přikrývky

ve velkém výběru levně nabízí

J. Kořinský v Třebíči.

* U * P *

NÁBYTEK * ZÁCLONY * SKLO * LUSTRY
KERAMIKA * UMĚLECKÉ PŘEDMĚTY

SPOJENÉ * U * P * ZÁVODY
AKC. SPOL., BRNO.

TOVÁRNY:
TŘEBÍČ, BRNO, ČERNÁ HORA.

PRODEJNY:

BRNO
MASARYKOVA 31, JOSEFSKÁ 14.

PRAHA
PASÁŽ PALÁCE „LUCERNA"

ŠICÍ STROJE
VELOCIPEDY
SOUČÁSTKY

Veškeré opravy
výhodně u firmy

ALOIS ŠTOURAČ,
Třebíč, Karlovo náměstí.

Stock Michelin pneumatik.
Vulganisace, benzin, oleje.

České výrobky!!

Nejjemnější krém na obuv jest jedině

„ASTOL“

ve všech barvách všude k dostání.

Veškeré chemické přípravky pro průmysl obuvnický

„ASTOLIN“

(jako apretury, tekuté vosky, barvy atd.) jsou dnes prvotřídními odborníky za nejlepší a bezkonkurenční i za hranicemi uznány.

Chemická laboratoř

A. Schwangmeier, Třebíč.

Kdo hledá

dobré, stálobarevné zboží jako

plátna, prádlo, cajky, šátky, chevioty, šály

obraf se na známou českou solidní firmu

KAREL CAHA,

Třebíč, Horní strana náměstí.

Ceny levné! Velký výběr!

Sklo - zrcadla - porculán

u firmy Boh. Janda Třebíč.

Dříve než nakoupíte

navštivte nově
otevřený obchod

modním, galanterním, krátkým a pleteným zbožím, panským a dámským prádlem

Jindř. Mládka
v Třebíči na Karlově náměstí 104 (vedle radnice)

Pletené, modní, galanterní zboží, prádlo pro pány a dámy, ozdoby pro krejčí a švadleny

koupíte v zaručeně dobrých jakostech nejlevněji u firmy

M. Motyčka v Třebíči.

Výroba panského a dámského prádla

Miloslav Drápal, Třebíč

Úplné výbavy. - Prvotřídní výrobky.
Vzory na požádání.

KNIHTISKÁRNA — KNIHKUPECTVÍ
PAPÍRNICTVÍ — KNIHAŘSTVÍ
NAKLADATELSTVÍ — LINKOVACÍ
ÚSTAV — VELKOVÝROBA SEŠITŮ

J. F. KUBEŠ, TŘEBÍČ,
SPOL. S O. R.,

DOPORUČUJE SVÉ ZÁVODY KU ZHOTOVENÍ PRACÍ V OBORY TY SPADAJÍCÍCH.

K SOKOLSKÉMU SLETU VYDÁNO:

ŠVECOVO ALBUM.

PRŮVODCE
POOSLAVÍM A POJIHLAVÍM
A CELÁ ŘADA NOVÝCH POHLEDNIC

PRODEJNY NA SLETIŠTI.

Jízdní řád platný od 1. června 1924

Odjezd vlaků z Třebíče směrem k Jihlavě:

7^{12} 10^{10} 13^{32} 16^{48} 18^{13}_{R} 21^{32}

Odjezd vlaků z Třebíče směrem k Brnu:

5^{14} 8 11^{10}_{R} 12^{19} 15^{53} 20^{40}

Odjezd vlaků ze Studence k Vel. Meziříčí:

6^{40} 9^{45} 13^{10} 16^{30} 21^{15}

Odjezd vlaků z Okříšek směrem ke Znojmu:

0^{19}_{R} 3^{12} 5^{49} 8^{35} 10^{54} 11^{41}_{R} 14^{38} 18^{33} 20^{18}